

Verkkohäirinnän riskien ennakointi ja hallinta

Tutkimukset, raportit,
oppaat ja suositukset

SUVI VEPSÄ

IDA

intimiys datavetoisessa kulttuurissa

Turun yliopisto 2021

ISBN 978-951-29-8406-0

2

VERKKOHÄIRINNÄN RISKIEN ENNAKOINTI JA HALLINTA

Sisällys

1. Verkkohäirintä – ilmiö ja sen yleisyys	5
1.1. Häirinnän eri muodot	5
1.2. Häirinnän paikat	7
1.3. Ketkä häirintää kohtaavat?	8
2. Verkkohäirintä ammattiryhmittäin	10
2.1. Journalistit	11
2.2. Poliitikot	16
2.3. Tutkijat ja asiantuntijat	22
3. Häirinnän kohtaaminen, ennakointi ja hallinta	26
3.1. Erilaisia keinoja verkkohäirinnän hallintaan	26
3.2. Oppaita ja ohjeistuksia	28
4. Työnantajien vastuu häirintätilanteissa	30
Lähteet	32
Liitteet	39

Tähän raporttiin on koottu tietoa verkkohäirintään liittyvistä tutkimuksista ja raporteista sekä häirintätilanteisiin eri konteksteissa laadituista oppaista ja ohjeistuksista myöhempää tutkimusta varten.

Luvussa 1 esitellään yleisimmät verkkohäirinnän muodot, häirinnän paikat ja kohteet. Tutkimusten mukaan häirinnälle erityisen alttiita ammattiryhmiä ovat journalistit, poliitikot ja toimittajat. Näitä ammattiryhmiä koskevia tutkimuksia sekä alojen ammattilaisille kirjoitettuja oppaita ja ohjeistuksia käsitellään erikseen luvussa 2. Koska häirinnän hallinnan taktiikat ja eri kohderyhmille suunnatut oppaat sekä ohjeistukset ovat sisällöltään hyvin pitkälle samanlaisia, käsitellään niitä yhteisesti luvussa 3. Luvussa 4 tarkastellaan työnantajan vastuuta häirintätilanteissa erilaisten oppaiden ja ohjeistuksien sekä tutkimusten kautta. Lisäksi raportista löytyy tiivistys parhaista taktiikoista ja toimintaohjeista häirinnän ennakointiin ja hallintaan sekä yksilöille että työnantajille sen perusteella, mitkä ohjeet ja neuvot toistuvat tutkimuksissa, raporteissa ja ohjeistuksissa useimmin (liite 2 ja liite 3).

Raportissa ei ole käsitelty tarkemmin verkkohäirinnän torjumiseen liittyvää oikeudellista tai poliittista puolta. Näistä voi kuitenkin löytää lisätietoa monista raportissa mainituista tutkimuksista (ks. esim. Illman 2020; Knuutila et al. 2019; Mäkinen 2019; Van Der Wilk 2018; Henrichsen, Betz & Lisosky 2015; Filion 2016; Tandon 2015).

1. Verkkohäirintä – ilmiö ja sen yleisyys

1.1. Häirinnän eri muodot

Verkkohäirinnällä on monia erilaisia muotoja, joiden määritelmät ovat paikoin päällekkäisiä. Häirinnän ennakoinnin ja häirintätilanteissa toimimisen kannalta on tärkeä tunnistaa, millaisista ilmiöistä milloinkin puhutaan. Oheiseen tiivistelmään on koottu erilaisten tutkimusten, raporttien ja oppaiden pohjalta yleisimpiä verkkohäirintään liittyviä termejä selityksineen.

Verkkohäirintä: Verkkohäirinnällä tarkoitetaan kommenttien, kuvien tai videoiden muodossa esiintyvää häiritsevää ja loukkaavaa toimintaa, jonka tarkoituksena on loukata, nöyryyttää tai vaientaa häirinnän kohde. Verkkohäirinnän muotoja ovat esimerkiksi vihapuhe, häiritsevä viestittely, seksuaalinen häirintä, uhkailu ja pelottelu. (ks. esim. Van de Wilk 2018.)

Verkkoviha: Verkkoviha on eräänlainen kattotermi monille vihapuheen ja häirinnän eri muodoille. Laajan määritelmän mukaan verkkovihaa on esimerkiksi häiritsevän materiaalin levittäminen, rasismi, antisemitismi, uskonnollinen kiihkoilu, homofobia, vammaisiin kohdistuva vihamielisyys, poliittinen viha, naisviha, suostumukseton pornografia, terrorismin edistäminen, nettikiusaaminen, huhujen levittäminen, ahdistelu ja vainoaminen, vastapuheen vaientamiseen pyrkivä puhe sekä eri ryhmiä leimaava puhe. (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 19; ks. myös Barlow & Awan 2016, 2.)

Vihapuhe: Vihapuhe määritellään sellaiseksi henkilöön tai henkilöryhmään kohdistuvaksi puheeksi, jolla levitetään, yllytetään tai edistetään vihaa, joka perustuu henkilön ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, ikään, vammaisuuteen, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, sukupuoleen, seksuaalisuuteen tai muuhun henkilökohtaiseen ominaisuuteen tai asemaan.¹ Vihapuhe on viestintää, jonka tarkoitus on sulkea jokin ryhmä ulkopuolelle tai luoda

¹ Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) yleinen politiikkasuositus vihapuheen torjunnasta nro 15, annettu joulukuussa 2015 <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech-finn/16808b5b02> (viitattu 24.11.2020)

ryhmään kuuluvista ihmisistä kuva epäilyttävänä, epäluotettavana tai alempiarvoisina. Suomessa vihapuheelle ei ole lainopillista määritelmää, eikä lainsäädännössä ole määritelty rikosta, jonka rikosnimike olisi vihapuhe. Vihapuhe on kuitenkin rikos silloin, kun se täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan sekä uskontorauhan rikkominen. (Mäkinen 2019, 15–16.) Vihapuhe ei ole aina näkyvästi vihaista tai aggressiivista, vaan myös rauhalliseen sävyyn argumentoitu puhe voi olla vihamielistä tai vihaa lietsovaa. Merkitystä on sillä, mitä sanotaan. (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 19.)

Doksaus: Doksauksella tarkoitetaan toisen henkilökohtaisten, usein arkaluontoisten tietojen etsimistä, keräämistä, anastamista ja levittämistä verkkoon.

Hakkerointi: Hakkeroinnilla tarkoitetaan teknologian hyödyntämistä henkilön yksityisten tietojen sieppaamiseen, tietojen muokkaamiseen tai uhrin mustamaalaamiseen. Esimerkiksi murtautuminen tietokantoihin, sivustoihin, yksityisiin tileihin tai laitteisiin sekä virusten tai vakoiluohjelmien asentaminen.

”Kostoporno” ja seksuaalinen häirintä: Seksuaalinen häirintä verkossa voi olla esimerkiksi seksuaalisten kuvien ja viestien lähettämistä ja jakamista ilman vastaanottavan tahon suostumusta tai seksuaalissävytteistä uhkailua. Niin kutsuttu kostoporno tai suostumukseton pornografia tarkoittaa aiemmin yhteisymmärryksessä ja luottamuksessa jaettujen, varastettujen tai salaa otettujen intiimien kuvien tai videoiden luvaton levittämistä verkkoon. Tarkoituksena on uhrin nöyryyttäminen ja tämän maineen pilaaminen. Kostopornoon voi liittyä myös kiristystä ja uhkailua.

Maalittaminen ja laumahyökkäykset: Maalittaminen tarkoittaa verkossa, useimmiten sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa ”maalitauluksi ottamista”, eli ihmisten usuttamista tietyn henkilön kimppuun. Maalittamisen seurauksena henkilöön voi kohdistua laumahyökkäyksiä, suuria määriä vihamielisiä viestejä ja häirintää, joiden taustalla voi olla satoja ihmisiä. Pyrkimyksenä on vaientaa uhri ja esimerkiksi viedä tältä mahdollisuudet työhön. Maalittamiseen voikin liittyä myös yhteydenottoja kohteen työnantajaan tai yhteistyökumppaneihin.²

Trollaus: Trollauksen määritelmä on laaja: sillä voidaan tarkoittaa kaikkea vakavammasta vihapuheesta leikkimielisempään meemien ja viestien levittämiseen. Yleisimmin trollaus käsitetään toistuvana häiritsevien, loukkaavien tai muuten kyseenalaisten viestien levittämisenä sosiaalisessa mediassa ja erilaisilla keskustelupalstoilla tavoitteena provosoida ja aiheuttaa reaktiota. Trollaus voi olla myös järjestelmällisempää, ammattimaisesti tuotettua ja jotakin poliittista ideologiaa palvelevaa.

² Maalittamisesta ja lainsäädännöstä ks. Illman 2020. Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen – Lainsäädännön arviointia. Valtioneuvoston selvitys 2020:3. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312> (viitattu 7.12.2020)

Valetilit ja verkkoimitointi: Verkkoimitoinnilla tarkoitetaan toisen ihmisen esittämistä verkkoalustoilla. Kohteesta saatetaan esimerkiksi luoda valetilejä sosiaaliseen mediaan ja sitä kautta julkaista lausuntoja ja mielipiteitä, jotka tuottavat haittaa häirinnän kohteelle ja tämän maineelle. Toisena esiintyminen voi myös olla tapa kalastella yksityisiä ja arkaluonteisia tietoja.

Verkkokiusaaminen: Verkkokiusaaminen on verkossa tapahtuvaa toistuvaa ja tarkoituksellista häirintää, jonka tavoitteena on uhrin loukkaaminen, nöyryyttäminen tai pelottelu. Tällaista toimintaa on esimerkiksi toistuvat loukkaavat kommentit, huhujen levittäminen ja uhkailu.³

Verkkovainoaminen: Verkkovainoaminen tarkoittaa henkilön systemaattista häirintää ja vainoamista esimerkiksi sosiaalisessa median, viestisovellusten tai sähköpostin kautta.⁴ Verkkovainoamisella tarkoitetaan myös verkon ja teknologian hyödyntämistä henkilön vakoiluun, seurantaan tai yksityisten tietojen keräämiseen (ks. esim. Tandon 2015, 22).

1.2. Häirinnän paikat

Monissa tutkimuksissa sosiaalinen media on todettu verkkohäirinnän ja vihapuheen kanavista yleisimmäksi (ks. esim. Filion 2016). Sosiaalisen median alustoista suosituimmat ovat myös niitä, joissa häirintää kohdataan eniten. Tutkimusten mukaan Facebook on monissa maissa häirinnän paikoista yleisin (Keipi et al. 2017; Binns 2017; Knuutila et al. 2019). Häirintää ilmenee runsaasti myös muilla sosiaalisen median alustoilla, erityisesti Twitterissä, YouTubessa ja Instagramissa (Keipi et al. 2017, Chadha et al. 2020). Poliisin tietoon tulleiden viharikosepäilyjen osalta Suomessa erityisen ongelmallisina alustoina näyttäytyvät Facebook, YouTube ja Ylilauta.org -keskustelufoorumi (Mäkinen 2019, 24). Usein häirintä tapahtuu julkisten verkkoviestien muodossa, mutta vihamielisiä viestejä lähetetään myös yksityisviestien kautta (Knuutila et al. 2019, 23–24).

Sosiaalisen median palveluntarjoajien vastuusta häirinnän ja vihapuheen kitkemisessä onkin keskusteltu viime vuosina paljon. Verkkoalustojen rooli vihapuheen vastustamisessa on huomattava, sillä ne määrittävät sen, millaista sisältöä niiden käyttäjät näkevät (Barboni et al. 2018, 47). Vuonna 2016 Euroopan komissio sekä tietotekniikkayritykset Facebook, Twitter, YouTube ja Microsoft julkaisivat yhteiset käytäntösäännöt verkossa esiintyvän vihapuheen torjumiseksi. Säännöissä yritykset sitoutuivat jatkamaan toimiaan vihapuheeseen puuttumiseksi. Ne sitoutuivat myös kehittämään sisäisiä menettelyjään ja kouluttamaan henkilöstöään varmistaakseen,

³ ks. esim. <https://cyberbullying.org/> (viitattu 24.11.2020)

⁴ <https://www.pandasecurity.com/en/mediacenter/panda-security/how-to-handle-online-harassment/> (viitattu 24.11.2020)

että suurin osa laittoman vihapuheen poistamista koskevista asianmukaisista ilmoituksista tutkitaan 24 tunnin kuluessa ja että sisältö tarvittaessa poistetaan tai siihen pääsy estetään. (Mäkinen 2019, 42–43.)

Tapoja valvoa ja moderoida sosiaalisen median alustoilla käytäviä keskusteluja on monia. Monilla sivustoilla käyttäjät voivat itse ilmiantaa häiritsevänä tai laittomana pitämäänsä sisältöä ja käyttäjiä. Tällöin tieto ilmoituksesta menee moderointia suorittavalle työntekijälle, joka arvioi viestin sisällön ja päättää sen mahdollisesta poistamisesta. Käytäntöön liittyy kuitenkin myös ongelmia: viestejä saatetaan esimerkiksi ilmiantojen vuoksi poistaa perusteettomasti. (Gerrard 2020, 749.) Laittoman ja häiritsevän materiaalin havaitsemiseksi ja poistamiseksi hyödynnetään usein myös tekoälyä. Automatisoitu ja algoritmeihin perustuva moderointi on jossain määrin toimiva tapa vihamielisen ja laittoman sisällön kitkemisessä, mutta siihen ei tule luottaa sokeasti: algoritmit tekevät virheitä, eivätkä esimerkiksi ota huomioon keskustelujen kontekstia. Tästä syystä tekoälyn avulla havaittuja viestejä ja alustojen käyttäjien ilmoituksia laittomasta sisällöstä tulee arvioida myös ihmisen toimesta. (Mäkinen 2019, 43; Gerrard 2020, 749.) Knuutilan ja muiden (2019, 95) mukaan Twitterin ja Facebookin kaltaiset yritykset eivät edelleenkään järjestelmällisesti valvo alustoillaan omia sääntöjään tai estä niiden vastaisesti toimivia henkilöitä. Myös muissa tutkimuksissa Twitter ja Facebook nousevat esiin sellaisina verkkoalustoina, joissa vihapuheen ehkäisy ei ole onnistunut ja häiritsevien viestien poistaminen ylläpidon toimesta on harvinaista (ks. esim. Antunovic 2019, 433). Moderointikäytäntöjen ja -tilastojen läpinäkyvyyttä tulisi entisestään lisätä niiden riittävyyden valvomisen helpottamiseksi.

Sosiaalinen media ei kuitenkaan ole ainoa paikka, jossa verkkohäirintää tapahtuu. Häirintää tapahtuu jonkin verran myös esimerkiksi blogeissa (Eckert 2018), online-pelialustoilla (Fox & Tang 2017; Cote 2017), sähköpostitse (Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 884), keskustelufoorumeilla sekä yksityisviestien, kuten WhatsAppin kautta (Knuutila et al. 2019, 23–24). Erilaiset äärioikeistolaiset vihasivustot ja valemediat on myös yhdistetty vihapuheen yleistymiseen ja leviämiseen (Hiltunen 2018, 12; Waisbord 2016, 1035). Verkko uutisten kommenttikentissä häiritsevät ja vihamieliset kommentit ovat myös melko yleisiä ja median vastuuta näiden keskustelujen moderoinnissa on nostettu esiin (ks. esim. Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013; Winterlin et al. 2020).

1.3. Ketkä häirintää kohtaavat?

Tilastokeskuksen vuonna 2020 julkaisemasta tilastosta väestön tieto- ja viestintäteknikan käytöstä⁵ selviää, että 7 % Suomen väestöstä on joutunut joskus

⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintäteknikan käyttö [verkkajulkaisu]. ISSN=2341–8699. 2020, Liitetaulukko 29. Vihamielisten viestien näkeminen, häirinnän kokeminen ja epäasiallisen lähestymisen kohteeksi joutuminen sosiaalisessa mediassa 2020, %-osuus väestöstä.

häirinnän kohteeksi internetissä. Epäasiallisen lähestymisen kohteeksi on joutunut 13 % väestöstä. 39 % koko väestöstä on viimeisten kolmen kuukauden aikana nähnyt sosiaalisessa mediassa ihmisryhmiin kohdistuvia vihamielisiä ja halventavia viestejä. Naiset ovat kokeneet miehiä enemmän häirintää sekä epäasiallisia lähestymisiä ja myös todistaneet vihamielisiä viestejä miehiä enemmän. Nuoret ja nuoret aikuiset (16–24 v & 25–34 v) törmäävät verkossa vihamielisiin viesteihin selvästi eniten ja kokevat myös muita enemmän häirintää ja epäasiallisia lähestymisyhteyksiä.

Verkkohäirintää laajemmin tutkimuksia on tehty vihapuheesta yleensä. Myös Suomessa lisääntyvä vihapuhe on otettu vakavasti ihmisten sanan- ja ilmaisunvapautta rajoittavana ilmiönä, joka on omiaan lisäämään suvaitsemattomuutta, mielipiteiden polarisoitumista ja ääriajattelua (ks. esim. Mäkinen 2019; Korhonen et al. 2016). Internetin rooli vihapuheen yleistymisessä on myös tunnistettu (ks. esim. Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013).

Häirintää voi kohdata verkossa kuka tahansa. Lukuisissa verkkovihaa ja -häirintää koskevilla tutkimuksilla verkkohäirintä näyttöä vahvasti sukupuolittuneena ilmiönä, joka kohdistuu erityisesti naisiin (Mogensen & Helling Rand 2020; Nadim & Fladmoe 2019; Sobieraj 2018; Van Der Wilk 2018; Tandon 2015; Jane 2014a & 2014b). Internet ja sosiaalinen media ovat sekä vahvistaneet jo olemassa olevia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja, että luoneet uudenlaisia häirinnän tapoja ja mekanismeja (Van Der Wilk 2018, 10).

Toisaalta monissa verkkohäirinnän kokemuksia kartoittavissa tutkimuksissa (ks. esim. Nadim & Fladmoe 2019; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016) miesten on todettu kohtaavan naisia enemmän häirintää ja vihamielisiä kommentteja. Naisten kokemukset verkkohäirinnästä ovat kuitenkin usein miehiä negatiivisempia. Naisiin kohdistuva häirintä on useammin henkilön sukupuoleen, identiteettiin tai ulkonäköön liittyvää, kun taas miehiä kritisoidaan selvemmin heidän mielipiteidensä vuoksi. Lisäksi naisiin kohdistuva nettiviha on useammin seksuaalissävytteistä. Seksuaalinen ahdistelu ja raiskausuhkaukset ja -toiveet ovat naisten kohtaamassa häirinnässä hyvin yleisiä. (Hiltunen & Suuronen 2020; Lewis, Zamith & Coddington 2020; Nadim & Fladmoe 2019; Binns 2017)

Myös tilastot kielivät verkossa kukoistavasta naisvihasta: EU-28-tutkimuksen mukaan 18 % Euroopan naisista on kokenut jonkinasteista verkkoväkivaltaa 15 ikävuodestaan asti (Tandon 2015, 16). Vuonna 2020 kansainvälinen lastenoikeuksien järjestö Plan International julkaisi raportin⁶ toteuttamastaan kyselytutkimuksesta tyttöjen ja nuorten naisten kokemasta verkkohäirinnästä 22 eri maassa. Suomen järjestö toteutti myös erikseen kansallisen kyselytutkimuksen. Raportin mukaan maailmanlaajuisesti 58 % ja

Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tau_029_fi.html (viitattu 16.12.2020)

⁶ https://plan.fi/sites/default/files/plan_images/verkkohairintasuomessa_raportti2020.pdf (viitattu 13.11.2020)

Suomessa 42 % tytöistä on kokenut häirintää sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksesta selvisi myös, että vähemmistöryhmiin kuuluvat tytöt kokevat muita ikäisiään tyttöjä enemmän häirintää verkossa.

Verkkoviha kohdistuukin muita useammin myös muihin marginaalisessa asemassa oleviin ryhmiin, kuten uskonnollisiin, etnisiin, kansallisiin ja seksuaalisiin vähemmistöihin (ks. esim. Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013; Knuutila et al. 2019). Verkkohäirintä ja vihapuhe risteävätkin usein muiden syrjinnän ja viharikosten muotojen kanssa (Van Der Wilk 2018 30–31). Vähemmistöihin kohdistuvaa vihapuhetta ja häirintää verkossa ei kuitenkaan ole tutkittu yhtä paljon kuin naisiin kohdistuvaa verkkovihaa (ks. kuitenkin Barlow & Awan 2016).

Häirintää sosiaalisessa mediassa kohtaavat useimmiten ne, jotka käyttävät sitä paljon ja osallistuvat säännöllisesti julkiseen keskusteluun (Lewis, Rowe & Wiper 2016, 1469). Samalla tavalla kuin naiset ja vähemmistöryhmät joutuvat muita useammin verkkohäirinnän kohteiksi, myös näiden ryhmien oikeuksien puolustajat kohtaavat runsaasti häirintää (Mogensen & Holding Rand 2020; Eckert 2018; Lewis, Rowe & Wiper 2016). Erityisesti feministeille ja aktivisteille onkin kirjoitettu monia oppaita ja ohjeistuksia verkossa toimimiseen, häirinnän riskien minimointiin ja häirintätilanteissa toimimiseen. Näistä oppaista löytyy lisätietoa luvusta 3 sekä liitteestä 1. On kuitenkin tärkeä huomioda, että verkkohäirintää eivät koe ainoastaan tietyn poliittisen suuntauksen tai aktivismin muotojen edustajat, vaan erilaisten häirinnän taktiikoiden kohteeksi voi joutua kuka tahansa esimerkiksi juuri poliittisten mielipiteidensä vuoksi.

Eri aloilla ja erilaisissa rooleissa toimivien suomalaisten kokemuksista verkkohäirinnän ja vihakampanjoiden uhreina voi lukea esimerkiksi Johanna Vehkoon ja Emmi Niemisen journalistisesta sarjakuvateoksesta *Vihan ja inhon internet* (Kosmos 2017) sekä Mikko Sovijärven ja Ilona Pajarin teoksesta *Kansa raivostui* (Kustannusosakeyhtiö Hai 2018).

2. Verkkohäirintä ammattiryhmittäin

Internet ja sosiaalinen media ovat yhä merkittävämpi osa monien eri alojen ammattilaisten työtä. Sosiaalinen media mahdollistaa avoimemman ja vuorovaikutteisemman suhteen muodostamisen ihmisiin ja yhteisöön, mutta altistaa myös häirinnälle. Monilla aloilla työnantajat kannustavat ja jopa velvoittavat työntekijöitä sosiaalisessa mediassa toimimiseen, mutta ohjeita netin käyttöön ja siihen liittyvien riskien hallintaan tarjotaan vain vähän.

Sellaisilla aloilla, joissa julkisuus ja vuorovaikutteisuus suurten yleisöjen kanssa on yleistä, häirinnän riski on erityisen korkea. Tällaisia ammattiryhmiä ovat erityisesti journalistit ja poliitikot. Myös tutkijoita kannustetaan yhä useammin kommunikoimaan tutkimuksistaan sosiaalisessa mediassa. Tämä lisää tieteen tekemisen avoimuutta, mutta altistaa samalla yksittäisiä tutkijoita erilaisille häirinnän muodoille.

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan journalistien, poliitikkojen ja tutkijoiden kohtaamaa vihapuhetta ja verkkohäirintää erilaisten tutkimusten ja raporttien valossa, sekä esitellään näille aloille kirjoitettuja oppaita ja ohjeistuksia häirinnän riskien minimointiin ja hallintaan.

2.1. Journalistit

Journalistit ovat aina kohdanneet työssään häirintää. Internetin ja erityisesti sosiaalisen median myötä häirintä on kuitenkin yleistynyt ja saanut uusia muotoja. Nykyään sosiaalinen media on yhä tärkeämpi osa toimittajien työtä sekä juttuaiheiden etsimisessä että näkyvyyden kasvattamisessa. Sosiaalinen media on monille toimittajille tärkeä työympäristö ja työväline, jota käytetään yleisöjen tavoittamiseen ja ammatillisen brändin rakentamiseen (Hiltunen 2020, 192). Myös monet työnantajat kannustavat toimittajia avoimeen läsnäoloon sosiaalisessa mediassa. Joillekin toimittajille sosiaalinen media onkin merkinnyt ainoastaan työnantajan taholta tulevaa utta velvoitetta jo valmiiksi kuormittavaan työhön. (Vainikka et al. 2013, 7–8.)

Sosiaalinen media on kasvattanut ihmisten mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun ja mielipiteenvaihtoon. Kääntöpuolena on kuitenkin lisääntynyt vihamielinen puhe ja aggressiivinen käyttäytyminen verkon alustoilla. Verkkoympäristössä toimiminen altistaa toimittajat monenlaisille uhille, kuten vihapuheelle, vainoamiselle, vihakampanjoille ja sukupuolittuneelle häirinnälle (Hiltunen & Suuronen 2020, 2). Monille toimittajille häirintä on arkipäivää, ja sen lisääntyminen yhdistetään nimenomaan verkkoon ja ammatin suurempaan näkyvyyteen julkisuudessa (Hiltunen 2018, 12). Toimittajat kohtaavat häirintää lukuisilla verkon alustoilla sähköpostista sosiaaliseen mediaan ja yksityisviesteistä julkisiin verkkojulkaisuihin (Waisbord 2020, 1030).

Toimittajien kohtaamaa häirintää verkossa on tutkittu paljon sekä yleisenä (Waisbord 2020; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016; Binns 2017) että sukupuolittuneena, naisiin kohdistuvana ilmiönä (Chen et al. 2020; Miller & Lewis 2020; Stahel & Schoen 2020; Antunovic 2019; Adams 2018). Suomessa verkkohäirintää on tutkittu muun muassa yhtenä vihapuheen muotona (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013) sekä osana toimittajien kohtaamia ulkoisia vaikuttamis- ja painostuspyrkimyksiä (Hiltunen 2018; Hiltunen & Suuronen 2020). Myös erilaiset journalistiliitot ja -järjestöt ovat ottaneet kantaa erityisesti naistoimittajien kokemaan häirintään ympäri maailman (ks. esim. Barton & Storm 2014; Ferrier 2018; Mijatović 2016; Reporters Without Borders 2018).

Yleisradiossa vuonna 2019 toteutetun vaikuttamis- ja painostuskyselyn (Hiltunen & Suuronen 2019) tuloksista selviää, että kaikista kartoitetuista vaikuttamisen menetelmistä yleisimmin Yleisradion journalistit ja sisältötyöntekijät joutuivat juuri solvaamisen ja sanallisten vihanilmausten kohteeksi. Kyselyn vastaajista seitsemäsosa raportoi kokeneensa loukkaavien väitteiden, huhujen tai yksityiselämään kuuluvien tietojen levittämistä mustamaalaustarkoituksessa. Lähes neljäsosa oli joutunut systemaattisten palautekampanjoiden kohteeksi, ja lähes seitsemäsosaa oli uhkailtu väkivallalla. (Ibid. 115.) Myös vuonna 2018 toteutetussa kaikkia suomalaisia toimittajia koskevassa tutkimuksessa (Hiltunen 2018) sanallinen häirintä eri kommunikaatiokanavien kautta oli vaikuttamiskeinoista yleisin. Toimitusalan ammattilehti *Journalistin*⁷ vuonna 2017 julkaistun painostuskyselyn⁷ tulosten mukaan toimittajista 17 % koki sanallista painostusta kerran vuodessa tai harvemmin. 8 % vastanneista kertoi kokeneensa painostusta kerran puolessa vuodessa tai useammin.

Tietyt juttuaiheet kirvoittavat häiritsevää palautetta toisia enemmän. Tällaisia ovat erityisesti voimakkaita mielipiteitä ja tunteita herättävät aiheet kuten maahanmuutto, pakolaisuus ja rasismi, politiikka, poliitikot ja vaalit sekä oikeistopopulismi ja äärioikeisto (ks. esim. Chen et al. 2020; Hiltunen & Suuronen 2019; Waisbord 2016). Naistoimittajat kohtaavat häirintää myös kirjoittaessaan aiheista, jotka on yleisesti mielletty maskuliinisiksi, kuten tekniikka (Adams 2018) ja urheilu (Antunovic 2019; Everbach 2018). Myös feminismi ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat aiheita, joista kirjoittaminen voi altistaa häirinnälle (Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 888; Adams 2018, 857). Toimittajien kohtaama häirintä on vakava uhka toimittajien autonomialle ja lehdistönvapaudelle. Häirintä ja uhkailu voivat aiheuttaa pelkoa ja itesesensuuria ja vaikuttaa siihen, mistä aiheista ja mihin sävyyn uskalletaan kirjoittaa. (Hiltunen 2018, 15–16; Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 134–135; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 887.) Häirintä voi myös ajaa toimittajia kokonaan pois journalismin parista (Hiltunen 2020, 201; ks. myös Stahel & Schoen 2020; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016).

Kuten aiemmin todettu, verkkohäirintä on vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Naiset kokevat verkkohäirintää yleisesti miehiä enemmän (Chen et al. 2020, 880). Kuitenkin monissa toimittajien kohtaamaa verkkohäirintää kartoittavissa tutkimuksissa eri sukupuolten kokeman häirinnän määrässä ei ole ilmennyt merkittäviä eroja (ks. esim. Hiltunen & Suuronen 2019 & 2020; Lewis, Zamith & Coddington 2020; Binns 2017). Häirintä saattaa toisaalta olla laadultaan erilaista: naisten kohtaama häirintä on usein sukupuolittunutta ja sisältää enemmän ulkonäköön liittyvää haukkumista, vähättelyä, seksuaalista häirintää ja seksuaalisella väkivallalla uhkailua (Binns 2017, 5). Naiset myös raportoivat häirinnästä useammin ja kokevat häirinnän miehiä negatiivisempina (Hiltunen & Suuronen 2020, 13, Binns 2017, 5–6; Lewis, Zamith & Coddington 2020, 1050).

⁷ Honkonen, Marja, "Painostuksen monet muodot". *Journalisti* 26.5.2017
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2017/7/painostuksen-monet-muodot/> (viitattu 24.11.2020)

Utismedioiden julkaisujen kommenttikentät ja mahdolliset keskustelufoorumit ovat paikka, jossa vihapuhetta ja häirintää kohdistetaan sekä toimittajiin että muihin ihmisiin, kuten toisiin kommentteihin tai jutussa haastateltuihin henkilöihin. Mediataloilla onkin vastuu huolehtia työntekijöidensä turvallisuudesta ja hyvästä keskusteluilmapiiristä myös verkossa. Verkkojulkaisulla, kuten aikakautisella julkaisulla tulee aina olla vastaava toimittaja, joka johtaa ja valvoo toimitustyötä (Mäkinen 2019, 27). Häiritsevien kommenttien kitkemiseksi suomalaismedioissa yleisenä käytäntönä on ollut kommenttien ennakkomoderointi. Monilla mediataloilla ei kuitenkaan ole ollut vakiintuneita käytäntöjä tai ohjenuoria moderoinnin toteuttamiseen. Useimmissa suomalaismedioissa uutiskeskustelujen moderointia toteuttavat toimituksessa joko toimittajat tai erilliset moderaattorit. Pienissä ja keskisuurissa uutismedioissa ei usein ole resursseja palkata erillisiä moderaattoreita, vaan on tavallista, että toimittajat itse hoitavat keskustelujen moderoinnin. Itseen tai kollegoihin kohdistuvan vihapuheen ja häiritsevien kommenttien jatkuvan lukemisen aiheuttamaa psyykkistä kuormitusta ei useinkaan ole otettu tarpeeksi huomioon. (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 176–177, 180; Trionfi & Luque 2020, 12–13, 16.) Toisaalta moderointikäytänteitä on viime aikoina pyritty selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan. Suomen Tietotoimisto (STT) on tarjonnut media-asiakkailleen moderointipalveluita vuodesta 2019.⁸ Utistojoukon moderointiasiakkaina ovat tällä hetkellä Ilta-Sanomat, Helsingin Sanomat sekä Yle. Moderointia ei tehdä STT:n uutistoimituksessa, vaan keskusteluja valvoo joukko moderointikokemusta omaavia toimihenkilöitä. Moderointi perustuu STT:n omiin moderointiperiaatteisiin.⁹

Verkkohäirintää ja sen vaikutusta toimittajien työhön ja psyykkiseen hyvinvointiin saatetaan usein vähätellä työnantajien ja esihenkilöiden taholta. Toimittajat saattavat kokea jäävänsä yksin häirinnän kanssa, kun tilanteita ei oteta tarpeeksi vakavasti (Trionfi & Luque 2020, 21; ks. myös Eberspacher 2019). Erityisesti naistoimittajien saama tuki häirintätilanteissa on usein koettu liian vähäiseksi (Adams 2018, 860). Toimittajat eivät välttämättä aina tiedä, miten häirintätilanteissa tulisi toimia ja kenelle siitä voi ilmoittaa (Chen et al. 2020, 888). Chen ja kumppanit (2020, 891) peräänkuuluttavatkin sekä toimittajien koulutuksen lisäämistä että vahvempaa tukea esihenkilötasolta. Koska sosiaalisen median käyttöä vaaditaan nykyään monilla työpaikoilla, tulisi journalisteja opastaa myös häirintätilanteista selviytymiseen. Kuten Hiltunen ja Suuronen (2019, 119–121) toteavat Ylen häirintä- ja painostuskyselyn tulosten raportissa, mediatalojen tulisi tarjota työntekijöilleen tarkat ja selkeät ohjeet siitä, miten häirintätilanteissa kuuluu menetellä ja kenelle häirinnästä voi ilmoittaa. Häirintään olisi myös hyvä pyrkiä varautumaan jo ennalta. Silloin kun kyseessä on vähänkään tulenarka aihe, journalistiseen prosessiin olisi syytä sisällyttää erillinen riskianalyysi.

⁸ <https://stt.fi/tyylikirja/moderointi/> (viitattu 7.12.2020)

⁹ <https://stt.fi/tyylikirja/moderointi/moderointiperiaatteet/> (viitattu 7.12.2020)

Nämä tukitoimet tulisi ulottaa myös freelancereihin sekä tarvittaessa töihin kutsuttaviin työntekijöihin. (Ibid. 121.) Vaikka Hiltusen ja Suurosen (2020, 9) mukaan freelancerina ja yksityisyrittäjinä toimivat toimittajat kohtaavat vakituudessa työsuhteessa toimivia toimittajia vähemmän häirintää, ovat nämä ammattiryhmät myös alttiimpia häirinnän negatiivisille vaikutuksille vakituisen työsuhteen ja työyhteisön tuoman turvan puutteen vuoksi (Trionfi & Luque 2020, 22). Freelancer-toimittajien luottamus työnantajien kykyihin vastustaa ulkoisia vaikutuspyrkimyksiä, kuten häirintää, on heikompi kuin vakituudessa työsuhteessa olevien (Hiltunen & Suuronen 2020, 15).

Journalisti selvitti vuonna 2020 miten seitsemässä isossa mediatalossa häirintään ja epäasialliseen palautteeseen on varauduttu.¹⁰ Sen mukaan suomalaiset mediatalot ohjeistavat työntekijöitään häirintätilanteissa vaihtelevasti. Kaikissa toimituksissa häirintätilanteisiin on varauduttu jonkinlaisin ohjeistuksin ja koulutuksin. Toimittajia on ohjeistettu ilmoittamaan esihenkilölle kaikista toimitukseen tai sen työntekijöihin kohdistuvasta häirinnästä ja uhkauksista. Vakavat uhkailu- ja häirintätapaukset ohjeistetaan viemään poliisin arvioitavaksi. Täsmällisen kirjallisen ohjeistuksen häirinnän kohtaamiseen on tehnyt ainakin Yleisradio. Oppaaseen on koottu ohjeita häirinnän tunnistamiseen sekä siihen, kehen voi tarvittaessa olla yhteydessä. Ohjeesta tehtiin myös suppeampi versio julkiseen käyttöön.¹¹

Erilaisia oppaita ja ohjeistuksia on julkaistu myös mediatalojen ulkopuolella niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2019 toimittajille ja heidän työnantajilleen suunnatun oppaan *Journalistit ja vihapuhe*.¹² Opas on osa oikeusministeriön vuosina 2017–2019 koordinoimaa *Against Hate* -hanketta, jonka tavoitteena oli viharikosten ja vihapuheen vastaisen työn kehittäminen. Oppaasta löytyy tietoa vihapuheesta ja sen rangaistavuudesta sekä ohjeita häirinnästä ilmoittamiseen ja oikeudellisen avun löytämiseen. Oppaassa korostetaan työnantajan vastuuta toimittajien tukemisessa ja tapauksien käsittelyssä.

Toimittaja ja tietokirjailija Johanna Vehkoo on kirjoittanut ohjeistuksia vihapuheen ja vihakampanjoiden kohtaamiseen. *Journalisti*-lehdessä vuonna 2018 julkaistu opas¹³ on lyhyt ja selkeä tiivistelmä parhaista toimintatavoista sekä häirinnän kohteen, tämän kollegoiden, että esihenkilön näkökulmasta. Vehkoon yhdessä sarjakuvataiteilija Emmi Niemisen kanssa tehdystä verkkovihaa Suomessa käsittelevästä journalistisesta sarjakuvateoksesta *Vihan ja Inhon Internet* (Kosmos 2017) löytyy tietoa yleisimmistä verkkohäirinnän muodoista sekä käytännön ohjeita erilaisista häirintätilanteista

¹⁰ Harvia, Tiina & Naskali, Laura, "Mediatalot ohjeistavat työntekijöitä häirinnän kohtaamiseen vaihtelevasti – Yle jakoi ohjeensa kaikille". *Journalisti* 28.5.2020. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2020/5/mediatalot-ohjeistavat-tyntekijit-hirinnn-kohtaamiseen-vaihtelevasti-yle/> (viitattu 17.11.2020)

¹¹ <https://yle.fi/aihe/sivu/yleisradio/ylen-turvallisemman-vuorovaikutuksen-ohje> (viitattu 17.11.2020)

¹² <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/13949561/Journalistit+ja+vihapuhe/a9dc9f9b-9e4f-0b32-ce98-7bb0e9d4ac51/Journalistit+ja+vihapuhe.pdf> (viitattu 17.11.2020)

¹³ Vehkoo, Johanna, "Vihakampanja käynnistyy, toimi näin". *Journalisti* 9.11.2018. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/13/vihakampanja-kyynnistyy-toimi-nin/> (viitattu 17.11.2020)

selviämiseen. Ohjeita ei ole suunnattu ainoastaan journalisteille, vaan kaikille verkon ja sosiaalisen median käyttäjille.

Myös erilaiset kansainväliset järjestöt ja muut toimijat ovat julkaisseet toimittajille suunniteltuja oppaita. Kansainvälistä lehdistönvapautta ajava järjestö *The Committee to Protect Journalists* päivittää säännöllisesti nettisivuillaan toimittajille suunnattua opasta¹⁴, johon on koottu lyhyesti ohjeita häirinnän kohtaamiseen ja omien tietojen suojaamiseen verkossa. Niin ikään kansainvälisesti toimiva PEN America -järjestö ylläpitää verkkosivua ”Online Harassment Field Manual.”¹⁵ Kyseessä on kattava tietopaketti toimittajien ja muiden työkseen kirjoittavien ihmisten kohtaamasta verkkohäirinnästä. Verkkosivu sisältää laajan ja selkeän kattauksen ohjeistuksia sekä häirinnän kohteille että heidän työnantajilleen. Freelancer-toimittajille suunnattu The Rory Peck Trust -sivuston opas¹⁶ antaa vinkkejä digitaalisen turvallisuuden ylläpitämiseen.

Toimittajien sanan- ja ilmaisunvapautta puolustava Kansainvälinen lehdistöinstituutti on julkaissut laajan ja kattavan raportin (Trionfi & Luque 2020) eri maiden (myös Suomen) mediatalojen verkkohäirintään liittyvistä toimista, sekä tämän pohjalta tiiviimmän oppaan¹⁷ mediataloille häirinnän kohtaamiseen ja toimittajien suojelemiseen. Oppaasta löytyy ohjeita raportointikäytännöistä riskienhallintaan ja toimittajien tukemiseen, sekä tietoa eri toimijoiden rooleista ja vastuualueista.

UNESCO:n vuonna 2015 julkaisemasta journalistien työhön liittyviä digitaalisia riskejä kartoittavasta selvityksestä (Henrichsen, Betz & Lisosky 2015) löytyy toimintasuosituksia verkkohäirinnän kohtaamiseen ja sen riskien minimointiin niin toimittajille ja heidän työnantajilleen kuin erilaisille järjestöille ja valtioillekin. Selvitykseen on koottu myös kattava listaus eri tahoista, jotka tarjoavat tukea ja resursseja nettihäirinnän kohtaamiseen.

TrollBusters -sivusto¹⁸ on erityisesti naistoimittajille suunnattu tukiverkosto, johon voi ottaa yhteyttä häirintätilanteissa. Sivusto tarjoaa apua ja tukea erilaisissa tilanteissa toimimiseen, sekä neuvoja tietoturva-asioissa. Sivusto tarjoaa myös apua häiritsevien tilien ilmiantamiseen sosiaalisessa mediassa. TrollBusters on julkaissut myös helposti omaksuttavaa infografiikkaa häirinnän kohtaamiseen.

¹⁴ <https://cpj.org/2020/05/digital-safety-protecting-against-targeted-online-attacks/> (viitattu 17.11.2020)

¹⁵ <https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org/> (viitattu 17.11.2020)

¹⁶ <https://rorypecktrust.org/freelance-resources/digital-security/> (viitattu 17.11.2020)

¹⁷ https://newsrooms-ontheline.ipi.media/wp-content/uploads/2020/02/IPI_newsrooms_protocol_address_online_harassment_ok_022020.pdf (viitattu 17.11.2020)

¹⁸ <http://www.troll-busters.com/> (viitattu 25.11.2020)

2.2. Poliitikot

Erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana internetin, varsinkin sosiaalisen median rooli poliitikkojen työssä on korostunut. Nykyään erilaiset digitaaliset tilat ovat keskeinen osa poliitikkojen työtä. (ks. esim. Strandberg & Borg 2020.) Erityisesti vaalikampanjointi ja siihen liittyvät keskustelut painottuvat suuressa määrin sosiaaliseen mediaan (Knuutila & Laaksonen 2020, 94). Julkisessa ja näkyvässä ammatissa toimivat poliitikot saavat osakseen paljon vihamielistä palautetta myös verkossa. Iso-Britannian hallituksen vuonna 2017 teettämässä raportissa¹⁹ todetaan, että internetin ja sosiaalisen median käytön yleistymisen myötä ihmisten mahdollisuudet osallistua julkiseen keskusteluun ovat parantuneet, mutta samalla myös julkisilla aloilla toimivien henkilöiden kohtaama häirintä on lisääntynyt ja keskustelu on saanut negatiivisempia ja aggressiivisempia sävyjä. Sekä julkisuudessa että tutkimuksissa on viime aikoina keskusteltu paljon sosiaalisen median roolista vihan ja poliittisen polarisoitumisen edistämässä. (Knuutila & Laaksonen 2020, 394). Sosiaalisen median, erityisesti Facebookin algoritmit näyttäsivät Knuutilan ja Laaksonen (2020) mukaan suosivan vihamielistä poliittista viestintää ja voimakkaita tunteita aiheuttavien viestien kiertoa. Facebookin lisäksi Twitter on erityisesti poliitikkojen paljon käyttämä viestintäkanava, jossa myös häirintää ja vihapuhetta esiintyy runsaasti (ks. esim. Knuutila et al. 2019; Gorrell et al. 2020).

Vallankäyttäjinä poliitikkojen katsotaan usein olevan velvoitettuja kehtämään muita ihmisiä enemmän rajuakin kritisointia. Poliitikkojen kohtaama häirintä nähdäänkin usein vain ammatin välttämättömänä varjopuolena (Krook & Sanín 2019, 745). Vihapuheella ja häirinnällä voi kuitenkin olla vakavia vaikutuksia demokratiaan ja poliittisiin prosesseihin. Vihapuheen tuottajien tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen tiettyjen henkilöiden poliittisen toiminnan estämisen kautta, tai yksittäisiin poliittisiin päätöksiin vaikuttaminen. Hiljentämiseen ei välttämättä tarvita edes omakohtaista kokemusta häirinnästä, sillä pelkästään sen uhalla voi olla vaientava vaikutus (Knuutila et al. 2019, 14; Filion 2016, 7). Verkkohäirintä ja vihapuhe voivat vaikuttaa negatiivisesti yksittäisten henkilöiden poliittiseen toimintaan, maineeseen, uravalintoihin ja psyykkiseen terveyteen (Wagner 2020, 21). Tästä syystä häirintä tulee aina ottaa vakavasti.

Poliittinen väkivalta on kasvava demokratiaa uhkaava ilmiö, joka kohdistuu erityisesti naisiin (Bardall 2019, 379). Sukupuolittunut väkivalta on yksi suurimpia uhkia naisten mahdollisuuksille osallistua poliittiseen päätöksentekoon (Bardall 2013, 1) ja sitä onkin viime vuosina tutkittu laajasti (ks. esim. Krook 2020; Bardall, Bjarnegård & Piscopo 2020; Krook & Sanín 2019). Myös monet kansainväliset järjestöt ovat ottaneet kantaa naisten politiikassa kokemaan väkivaltaan ja häirintään (ks. esim. UN Women 2018;

¹⁹ Committee on Standards in Public Life 2017. Intimidation in Public Life. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/666927/6_3637_CO_v6_061217_Web3.1_2_.pdf (viitattu 17.11.2020)

National Democratic Institute 2016). Erityisesti nuoret ja tiettyihin vähemmistöryhmiin kuuluvat naiset ovat suuressa riskissä joutua häirinnän ja väkivallan kohteeksi. Väkivallan ja syrjinnän intersektionaaliset ulottuvuudet tulisikin ottaa tarkemmin huomioon naisiin kohdistuvan poliittisen väkivallan tarkastelussa. (ks. esim. Kuperberg 2018.) Naispoliitikkoja pyritään hiljentämään ja pelottelemaan ulos poliittisesta toiminnasta monin tavoin. Väkiältä voi olla fyysistä, seksuaalista, psykologista, taloudellista, sanallista tai symbolista (Bardall, Bjarnegård & Piscopo 2020, 921). Myöskään verkkohäirintä ei ole muusta naisiin kohdistuvasta poliittisesta väkivallasta irrallinen ilmiö. Erilaiset sukupuolittuneen poliittisen väkivallan muodot näkyvät myös verkkoympäristössä. Teknologia ja internet ovat muovanneet naisten kohtaamaa poliittista väkivaltaa uudenlaiseksi ja tuoneet uusia haasteita ja uhkia poliittisen toiminnan tasa-arvoisuudelle (Bardall 2013, 8). Erilaiset verkkoympäristöt ovat keskeinen osa ihmisten elämää sekä poliittista toimintaa, eikä niitä ole mielekästä erottaa niin kutsutusta todellisesta elämästä väkivallasta puhuttaessa. Verkkohäirintä sekä -väkiältä vaikeuttavat merkittävästi poliitikkojen työskentelyä ja saattavat ajaa erityisesti naisia pois politiikan parista. Tämä on laajalti tunnistettu uhka sukupuolten väliselle tasa-arvolle ja demokratian edustavuudelle. (Filion 2016; ks. myös Barboni et al. 2018.)

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisussa *Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon* (Knuutila et al. 2019) tarkastellaan poliittisiin päättäjiin kohdistuvan vihapuheen laajuutta, sen vaikutuksia sekä sitä, miten vastaajat ovat toimineet vihapuhetta kohdatessaan. Tutkimuksessa toteutetun kyselyn perusteella noin kolmannes kaikista suomen kuntapäättäjästä oli kokenut luottamus- tai virkatehtäviin liittyvää vihapuhetta tai häirintää. Kansanedustajien sekä heidän avustajiensa piirissä vihapuhe oli yleisempää: 45 % vastaajista oli kokenut vihapuhetta. Vihapuheen kokemukset olivat yleisempiä paljon vastuuta kantaville ja näkyvämmässä asemassa oleville toimijoille. Yleisimmät vihapuheen muodot olivat halventaminen ja solvaaminen. Tämän lisäksi häirintä näyttäytyi muun muassa uhkauksina tai uhkaavana käytöksenä sekä ihmisryhmiin kohdistuvana vihamielisyytenä. Erityisesti sosiaalisen median merkitys vihapuheen ja häirinnän kanavana korostui: yli puolet vihapuheen kohteeksi joutuneista oli kohdannut sitä internetissä. Vihapuheen syyksi tutkimuksen vastaajat nimesivät muun muassa kiistanalaisten päätösten tai aiheiden parissa toimimisen, tietyn puolueen tai ryhmän jäsenyyden, päättäjiä kohtaan tunnetun epäluottamuksen tai turhautumisen sekä näkyvyyden mediassa tai verkkokeskusteluissa. Vihapuhe on usein luonteeltaan myös selvän rasistista ja kohdistuu rodullistettuihin ehdokkaisiin ja päättäjiin. Myös sukupuoli nimettiin erilliseksi häirintää aiheuttavaksi tekijäksi.

Joissain tutkimuksissa miesten on todettu kohtaavan häirintää ja vihapuhetta verkossa naisia enemmän (ks. esim. Gorrell et al. 2020; Rheault, Rayment & Musulan 2019). Myös Knuutilan ja kumppaneiden toteuttamassa Twitter-seurannassa miehet vastaanottivat vihamielisiä viestejä enemmän kuin naiset. Tämä poikkesi kuitenkin

tutkimuksen kyselytuloksista, joiden mukaan naisiin kohdistui miehiä enemmän vihapuhetta. Tuloksia on selitetty esimerkiksi sillä, että miehet ovat Twitterissä naisia aktiivisempia. (Knuutila et al. 2019, 83.) Joissain tutkimuksissa on havaittu, että häirinnän määrään vaikuttaa näkyvyys julkisuudessa: korkeammassa asemassa olevat naiset kohtaavat häirintää mieskollegoitaan enemmän (Rheault, Rayment & Musulan 2019, 6). Esimerkiksi The Guardianin julkaiseman tutkimuksen²⁰ mukaan Hillary Clinton sai presidentinvaalikampanjansa aikana kaksi kertaa enemmän vihamielisiä kommentteja kuin kilpailijansa Bernie Sanders.

Kuten journalistienkin kohdalla, myös päättäjiin kohdistuvan häirinnän vaikutukset näyttäisivät olevan vahvempia naisiin etenkin julkisen osallistumisen suhteen. Tähän voi olla syynä se, että naisten kohtaama häirintä on usein laadultaan vakavampaa kuin miesten kohtaama häirintä. Naispäättäjien kohtaamassa häirinnässä on paikoin läsnä seksuaalisen väkivallan elementti ja vihapuhe on usein ulkonäkökeskeistä ja seksuaalisoitunutta. (Knuutila et al. 2019, 25–26, 48; Barboni et al. 2018, 30.) Naispoliittikoihin kohdistuva häirintä voi näyttäytyä esimerkiksi tappo- ja raiskausuhkauksina, seksuaalisena häirintänä tai seksistisenä kielenkäyttönä (Krook & Sanín 2019, 744; Fillion 2016, 6). Naisiin kohdistuvan häirinnän tarkoituksena on usein kyseenalaistaa heidän poliittinen ammattitaitonsa ja kykynsä toimia päättäjinä nimenomaan sukupuolen perusteella (Bardall 2020, 381; Barboni et al. 2018, 33). Sukupuolittunut häirintä saattaa pahimmillaan laskea naispoliitikkojen halua osallistua poliittiseen toimintaan tulevaisuudessa (Wagner 2020, 12).

Pelko vihapuheen ja häirinnän kohteeksi joutumisesta vaikuttaa usein päättäjien tarpeeseen erottaa yksityinen ja julkinen elämä toisistaan. Knuutilan ja kumppaneiden tutkimuksessa suomalaiset päättäjät kertoivat miettivänsä tarkkaan, mitä tietoja heistä on julkisesti saatavilla. Yhteystietoja on saatettu poistaa näkyviltä ja sitä, mitä omasta elämästä ja lähipiiristä sosiaalisessa mediassa näkyy, hallinnoidaan tarkkaan. (Knuutila et al. 2019, 53; ks. myös Barboni et al. 2018, 34.) Jotkut reagoivat vihapuheeseen itsesensuurilla: ihmiset saattavat vältellä tietyistä aiheista puhumista tai muokata viestejään sellaisiksi, että vihamielisen vastaanoton todennäköisyys olisi pienempi (Knuutila et al. 2019, 57; Wagner 2020, 12). Myös julkisia esiintymisiä saatetaan varoa tai harkita tarkkaan ja jotkut vetäytyvät sosiaalisesta mediasta tai julkisesta keskustelusta. Häirintä voi vaikuttaa kampanjointiin ja julkiseen osallistumiseen, tai saada ihmiset harkitsemaan politiikasta luopumista jopa kokonaan. (Knuutila et al. 2019, 58–61; Fillion 2016, 7.)

Vihapuheen julkinen tuomitseminen on nähty hyödyllisenä toimenpiteenä häirinnän kitkemiseksi. Ongelma tulisi tehdä näkyväksi, jotta siihen voitaisiin puuttua. Poliittisten

²⁰ Hunt, Elle, Evershed, Nick & Liu, Ri, "From Julia Gillard To Hillary Clinton: Online Abuse Of Politicians Around The World". The Guardian 27.6.2016. <https://www.theguardian.com/technology/datablog/ng-interactive/2016/jun/27/from-julia-gillard-to-hillary-clinton-online-abuse-of-politicians-around-the-world> (viitattu 17.11.2020)

päättäjien kohtaama vihapuhe tulisi tunnistaa vakavana ongelmana, joka on otettava tosissaan. (Knuutila et al. 2019, 67; ks. myös Barboni et al. 2018) Puolueiden ja valtiojohdon vastuuta poliitikkojen tukemisessa ja häirinnän kitkemisessä tulisikin korostaa. Häirinnän vastaisten toimien ei tulisi olla ainoastaan häirintää kokeneiden vastuulla.

Työnantajilla on velvollisuus työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä huolehtimiseen. Vihapuheen aiheuttaessa työntekijälle vahinkoa, on työnantajan tarjottava tukea. Kuitenkin esimerkiksi kunnanvaltuutettujen tai eduskuntavaaliehdokkaiden kohdalla vastuutahot ja keinot tuen järjestämiseen voivat olla epäselviä. Ehdokkaat ja luottamustehtävissä toimivat eivät myöskään ole työsuhteessa, eivätkä työturvallisuuslain säännökset siten koske heitä. Poliitikassa toimiville päättäjille ei ole olemassa ketään selkeää heidän asemastaan huolehtivaa tahoa. Monet poliitikot kokevatkin, etteivät he ole saaneet riittävästi tukea häirintätilanteissa silloinkaan, kun siitä on ilmoitettu (Knuutila et al. 2019, 10, 65,71; Committee on Standards in Public Life 2017, 44–45). Ongelmia on ollut myös tapausten viemisessä poliisille: häirintää on saatettu vähätellä ja tutkinta jättää kesken. Tämä on vähentänyt poliitikkojen halua raportoida kokemastaan häirinnästä. (Knuutila et al. 2019, 69; Filion 2016, 7.) Puolueiden tulisi selkeyttää ehdokkailleen tarjoamia ohjeita ja keinoja vihapuheen ja häirinnän varalle. Poliitikoille ja ehdokkaille tulisi tarjota häirintätilanteisiin matalan kynnyksen palveluita, joihin olisi helppo ottaa yhteyttä ja jotka tarjoaisivat apua myös sellaisissa tapauksissa, joissa häirintää kokenut ei ole varma oikeuksistaan tai joissa häirintä ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä. (Knuutila et al. 2019, 95.) Erityisen tärkeää on ilmaista selkeästi, keneen voi tarvittaessa olla yhteydessä.

Puolueiden, eduskunnan ja kuntien tarjoamat oppaat ja toimintaohjeet häirintätilanteisiin nähdään hyödyllisenä häirinnän kohtaamisessa. Häirintään valmistaminen ja sen eri muodoista informoiminen, sekä selkeät ohjeet häirintätilanteissa toimimiseen ovat erityisen tärkeitä ja toivottuja konkreettisia keinoja tukea poliitikkoja. (Knuutila et al. 2019, 75; Barboni et al. 2018, 50-51; Committee on Standards in Public Life 2017, 53.)

Suomessa lähes kaikilta eduskuntapuolueilta löytyy jonkinlainen julkinen ohjeistus sosiaalisen median käyttöön.²¹ Sosiaalisen median tärkeys kampanjoinnissa tunnustetaan ja ehdokkaita kannustetaan sosiaalisen median aktiiviseen käyttöön. Ohjeistukset onkin suunnattu erityisesti puolueiden ehdokkaille vaalikampanjoinnin tueksi. Ohjeet ovat useimmiten hyvin yleisluontoisia ja keskittyvät ehdokkaan toimivaan

²¹ Lähestyin Suomen suurimpien puolueiden edustajia raportin tekovaiheessa sähköpostitse ja kysyin mahdollisista verkkohäirintään liittyvistä ohjeistuksista. Kysymykseeni vastasivat Vasemmistoliiton, SDP:n, Keskustan ja Kristillisdemokraattien edustajat. Vihreiden Naisten opas häirintätilanteisiin on myös pyydetty tutkimuskäyttöön jo aiemmin. Muiden puolueiden kohdalla tiedot perustuvat puolueiden verkkosivuilta julkisesti löytyvään aineistoon.

ja asialliseen someviestintään, mutta mahdolliset häirintätilanteet on vähintään mainittu lähes kaikissa ohjeistuksissa.

Keskusta on huomionnut mahdolliset häirintätilanteet puolueen kotisivuilta löytyvän Häirintähuoneentaulun²² muodossa. Kyseessä on lyhyehkö ohjeistus häirinnän kohtaamiseen ja estämiseen järjestötoiminnassa. Ohjeistuksesta löytyy ohjeita sekä asialliseen viestintään että häirintätilanteissa toimimiseen. Häirintätilanteissa kehoitetaan olemaan yhteydessä piirin tai puolueen häirintäyhdyshenkilöön sekä tarvittaessa myös poliisiin. Tietoturvasta huolehtimisen tärkeyttä korostetaan, mutta tarkempia ohjeistuksia tähän ei tarjota.

Kokoomuksen Ehdokkaan vaalioppaassa²³ sosiaalisessa mediassa kampanjointi on mainittu lyhyesti, mutta mahdollisesta häirinnästä ei löydy mainintaa. Puolue on myös julkaissut ohjeistuksen ”Pieni opas verkkoviestintään”²⁴ Oppaasta löytyy tietoa eri somekanavista, vaikuttamisen tavoista ja hyvästä viestinnästä. Verkkohäirintää ei ole oppaassa erikseen mainittu.

Kristillisdemokraatit tarjoavat ohjeistuksia sosiaalisen median käyttöön puoluetöyssä.²⁵ Ohjeistus keskittyy sisällön luomiseen eri sosiaalisen median alustoilla, eikä verkkohäirintää mainita erikseen. KD:n Ehdokasoppaasta²⁶ sen sijaan löytyy lyhyesti tietoa verkkohäirinnästä ja vihapuheesta. Tietoturvasta huolehtimisen tärkeyttä korostetaan, ja siihen annetaan lyhyesti ohjeita. Häirinnästä kehoitetaan ilmoittamaan sekä poliisille että oman osaston vaalivastaavalle. Konkreettisempia ohjeita häirintätilanteiden ehkäisyyn tai niissä toimimiseen ei oppaasta kuitenkaan löydy.

Perussuomalaisten kuntavaalioppaassa²⁷ sosiaalisen median rooli vaalikampanjassa mainitaan vain lyhyesti. Oppaassa mainitaan Perussuomalaisten järjestöopas ja ehdokkaille suunnattu kuntavaaliopas, joista voi löytää lisätietoa sosiaalisen median käyttöön. Nämä oppaat ovat kuitenkin vain puolueen jäsenten saatavilla. Perussuomalaisten media- ja kulttuuripoliittisessa ohjelmassa²⁸ todetaan kuitenkin: *”Perussuomalaiset ei hyväksy mielipidesensuuria eikä sitä, että vihapuhe- tai maalittamissyöttöksillä hiljennetään keskustelua. Puolustamme vahvasti loukkaamatonta oikeutta sananvapauteen.”*

²² <https://keskusta.fi/jarjestoaineisto/> (viitattu 10.12.2020)

²³ <https://www.kokoomus.fi/wp-content/uploads/2020/06/KANSIO-ehdokkaan-vaaliopas.pdf> (viitattu 10.12.2020)

²⁴ https://issuu.com/kokoomus/docs/opas_verkkoviestint_n_181014 (viitattu 10.12.2020)

²⁵ https://www.kd.fi/files/2015/01/Valmennuspaiva_Sosiaalinen-media-KD-puoluetoyssa.pdf (viitattu 10.12.2020)

²⁶ https://www.kdpuolue.fi/kd/files/2020/12/KDn_ehdokasopas2021_web.pdf (viitattu 10.12.2020)

²⁷ https://rovaniemi.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/sites/163/2020/09/Kuntavaaliopas_FIN_2021.pdf (viitattu 10.12.2020)

²⁸ https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2020/01/Media-ja-kulttuuripoliittinen-ohjelma_29.1.2020.pdf (10.12.2020)

RKP:n verkkosivuilta vastaavia oppaita verkkoon ja sosiaaliseen mediaan ei löytynyt. Saattaa kuitenkin olla, että tällaisia ohjeistuksia on puolueen jäsenten saatavilla.

SDP:n sivustoilta löytyy monia poliitikoille ja ehdokkaille suunnattuja oppaita sosiaalisen median käyttöön. *Eduskuntavaaliehdokas somessa* -oppaasta²⁹ löytyy vinkkejä ja ohjeita kampanjointiin sosiaalisessa mediassa. Myös mahdolliset somekohut ja häirintätapaukset on otettu oppaassa huomioon. Oppaassa neuvotaan lyhyesti, mitkä ovat parhaita tapoja toimia häirintätilanteissa. Jatkuvissa häirintätapauksissa ehdokkaita kehoitetaan olemaan yhteydessä omaan puolueosastoon ja tarvittaessa puoluetoimistoon. Myös rikosilmoituksen tekemiseen kannustetaan. Myös SDP:n viestintäoppaassa³⁰ sekä kampanjaoppaassa³¹ sosiaalisen median eri alustat on otettu huomioon. Viestintäoppaassa mainitaan lyhyesti häirinnän mahdollisuus, mutta tarkempia ohjeita tilanteissa toimimiseen ei tarjota. SDP tarjoaa sivuillaan ohjeita myös parempaan tietoturvaan³² hyödyntäen Kyberturvallisuuskeskuksen³³ ja Facebookin³⁴ ohjeistuksia. SDP lähettää vaalien alla kaikille ehdokkailleen ohjeistuksia myös sähköpostitse. Ohjeista löytyy lyhyesti neuvoja kampanjonnin tietoturvaan ja häirintätilanteisiin liittyen.³⁵

Vasemmistoliitto tarjoaa ehdokkailleen oppaan mainontaan sosiaalisessa mediassa.³⁶ Oppaassa käsitellään eri sosiaalisen median alustoja ja niissä kampanjointia. Somekohut ja somekysäminen on oppaassa mainittu vain lyhyesti. Häirintätilanteissa kehoitetaan olemaan yhteydessä puoluetoimistoon ja poliisiin. Vasemmistoliiton verkkosivuilta³⁷ löytyy myös ehdokkaille suunnattu opas turvalliseen kampanjointiin. Opas tarjoaa tietoa verkkohäirinnästä ja sen eri muodoista, häirintätilanteissa toimimisesta sekä tietoturva-asioista. Rasismi, seksismi ja trans-, sekä homofobia on otettu oppaassa huomioon erikseen. Oppaasta löytyy myös tieto siitä, kehen häirintätilanteissa voi olla yhteydessä sekä puolueen sisällä että sen ulkopuolella.

Vihreiden verkkosivuilta löytyy ehdokkaille suunnattuja ohjeita sekä verkkoviestintään³⁸ että verkkoturvallisuuteen³⁹ liittyen. Uhkaavissa tilanteissa kehoitetaan ottamaan yhteyttä sekä oman vaalipiirin toiminnanjohtajaan että poliisiin. Ohjeistuksessa kerrotaan lyhyesti, miten erilaisissa häirintätilanteissa tulisi toimia ja muistutetaan tietoturvakäytännöistä. Vihreät Naiset on lisäksi julkaissut jäsenilleen oppaan, joka on

²⁹ <https://sdp.fi/fi/blog/lataa-some-opas/> (viitattu 10.12.2020)

³⁰ <https://sdp.fi/fi/blog/viestintaopas-2/> (viitattu 10.12.2020)

³¹ <https://sdp.fi/fi/blog/lataa-ehdokkaan-kampanjaopas/> (viitattu 10.12.2020)

³² <https://sdp.fi/fi/blog/oppaita-tietoturvasta/> (viitattu 10.12.2020)

³³ <https://drive.google.com/file/d/1EkMHTvLmkBUrtT1Cj-ViOP6rJhPP1uA/view> (viitattu 10.12.2020)

³⁴ https://drive.google.com/file/d/1UsXCBrrudBpLPYxeo9Lg_-enwGLxjMx/view (viitattu 10.12.2020)

³⁵ Kujanpää, Katri, Kuntavaalien kampanjatyöntekijä, SDP. Sähköposti Suvi Vepsälle 11.12.2020.

³⁶ <https://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2018/10/Ehdokkaan-opas-somemainontaan-printattava.pdf> (viitattu 10.12.2020)

³⁷ <https://vaikutavasemmistossa.fi/kuntavaalit/turvallinen-kampanjointi/> (viitattu 14.12.2020)

³⁸ <https://ehdokkaat.vihreat.fi/ehdokasopas/abc/ehdokkaan-verkkoviestinta/> (viitattu 10.12.2020)

³⁹ <https://ehdokkaat.vihreat.fi/ehdokasopas/abc/turvallisuusohje-ehdokkaille/> (viitattu 10.12.2020)

suunnattu verkkoväkivallan uhreille.⁴⁰ Oppaasta löytyy tietoa verkkoväkivallan eri muodoista, häirintään liittyvästä lainsäädännöstä sekä ohjeita häirintätilanteissa toimimiseen. Oppaaseen on kirjattu myös auttavien tahojen ja puolueen vastuuhenkilöiden nimet ja yhteystiedot.

Vaikka monet puolueet ohjeistavat ehdokkaitaan sosiaalisen median käytössä melko laajasti, on verkkohäirinnästä ainakin julkisissa dokumenteissa tietoa suhteellisen vähän. Selkeiden ohjeiden ja keinovalikoimien tarjoaminen jäsenille ja ehdokkaille olisi tärkeää kaikissa puolueissa demokraattisen toiminnan ja poliitikkojen hyvinvoinnin ja turvallisuuden takaamiseksi.

2.3. Tutkijat ja asiantuntijat

Internet ja sosiaalinen media ovat tärkeä osa myös tutkijoiden ja muiden eri alojen asiantuntijoiden työskentelyä. Tiedeviestintä on tieteen avoimuuden ja vaikuttavuuden kannalta tärkeää. Tutkijoita kannustetaan yhä enemmän myös sosiaalisessa mediassa toimimiseen ja muuhun julkiseen esilläoloon. Sosiaalinen media mahdollistaa avoimemman ja vuorovaikutteisemmän kommunikaation asiantuntijoiden ja yleisön välillä tarjoten yhä useammalle ihmiselle mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Näkyvyys julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa altistaa tutkijat ja asiantuntijat kuitenkin myös erilaiselle häirinnälle ja vihapuheelle.

Tutkijoiden saama häiritsevä palaute voi olla suoraa suusanallista tai kirjallista viestintää ja sitä voi esiintyä erilaisissa medioissa, sähköisissä viestimissä tai sosiaalisessa mediassa (Kysely tutkijoiden saamasta yleisöpalautteesta. TJNK 2015). Paljon mielipiteitä ja tunteita herättävät aiheet kirvoittavat joskus hyvinkin vihamielisiä reaktioita. Tällaisia ovat esimerkiksi vähemmistöihin ja marginalisoituihin ryhmiin liittyvät tutkimusaiheet (ks. esim. Vera-Gray 2017; Barlow & Awan 2016 Carter Olson & LaPoe 2018). Eri vähemmistöihin kuuluvat tutkijat sekä naiset ovat myös usein muita alttiimpia häirinnälle (ks. esim. Marwick, Blackwell & Lo 2016; Barlow & Awan 2016; Kavanagh & Brown 2020). Häirinnän ja vihapuheen tarkoituksena on usein hiljentää ei-toivotut mielipiteet ja keskustelunaiheet (Barlow & Awan 2016, 7).

Tutkijoiden verkossa kohtaamaa häirintää ja vihapuhetta on tutkittu melko vähän. Häirintää on tarkasteltu erityisesti sukupuolittuneena ilmiönä naisten kokemusten näkökulmasta (ks. Veletsianos et al. 2018; Kavanagh & Brown 2020). Jotkut feministiset tutkijat ovat nostaneet esiin myös omia kokemuksiaan verkkovihän uhreina (ks. Lloro-Bidart 2018; Vera-Gray 2017; Barlow & Awan 2016). Myös Suomessa tutkijat ovat kertoneet omista kokemuksistaan verkkohäirinnän kohteena Valtiotieteellisen

⁴⁰ <https://www.vihreatnaiset.fi/blog/2020/02/28/vihreilta-naisilta-opas-verkkovakivallan-kohteeksi-joutuneille/> (viitattu 24.11.2020)

yhdistyksen *Politiikasta* -lehdessä.⁴¹ Suomessa tiedonjulkistamisen neuvottelukunta toteutti vuonna 2015 kyselyn⁴² tutkijoiden saamasta yleisöpalautteesta silloin, kun he esiintyivät asiantuntijaroolissa julkisuudessa. Esiintymisellä tarkoitettiin esimerkiksi tietokirjan julkaisemista, seminaariesitelmien pitämistä sekä haastatteluiden antamista tai kirjoituksia lehdissä, blogeissa tai sosiaalisessa mediassa. Kyselyn tarkoitus oli kerätä tietoa esiintymisen kanavista sekä häiritsevän palautteen määrästä ja laadusta.

Kyselyn mukaan suurin osa tutkijoiden saamasta palautteesta on luonteeltaan kiittävää tai asiallista. Suurin osa vastanneista kertoo kohtaavansa häiritsevää palautetta harvoin (41 %) tai ei koskaan (29 %). 24 % vastanneista oli kokenut häirintää toisinaan. Näistä 66 % oli naisia ja 31 % miehiä. 3 % kertoi kohdanneensa häirintää usein. Vastausvaihtoehtoon 'usein' vastanneista naisia oli kolme ja miehiä seitsemän henkilöä. Suurin osa vastanneista koki asiattoman ja häiritsevän palautteen vanhaksi ilmiöksi, joka on viime aikoina voimistunut tai josta ainakin puhutaan enemmän. Yleisin häiritsevän palautteen muoto oli asiaton, vain loukkaamistarkoituksessa esitetty kritiikki. Toiseksi eniten tutkijat kohtasivat halventamista ja solvaamista, sekä uhkauksia pilata maine asiantuntemusta kyseenlaistamalla. Myös vihapuhetta ja sukupuolittunutta halventamista sekä uhkaamista ja uhkaavaa käyttäytymistä koettiin jonkin verran. 38 % vastanneista toteaa, ettei häiritsevä palaute ole vaikuttanut heidän julkiseen toimintaansa asiantuntijana millään tavalla. 25 % kertoo, että esiintyy yhä asiantuntijana julkisuudessa, mutta miettii nyt yhä tarkemmin, missä kanavassa ja missä asiayhteydessä esiintymisiä tehdään. Suurin osa vastanneista ei ole ollut yhteydessä kehenkään saamansa häiritsevän palautteen vuoksi. Yhteyttä on otettu kuitenkin esimerkiksi omaan esimieheen tai työnantajan edustajaan. 8 % vastanneista kertoo, ettei tiedä, mihin häirinnästä tulisi olla yhteydessä. Vain 5 % kertoo ilmoittaneensa häirinnästä viranomaisille.

Häirinnästä, vihapuheesta ja vihakampanjoista saattaa olla niiden uhreille suurtakin haittaa sekä henkilökohtaisessa elämässä että töissä. Vihakampanjojen tavoitteena on usein vahingoittaa uhrin mainetta ja siten vaikuttaa hänen tulevaan työllistymiseensä. (Veletsianos et al. 2018, 4692.) Vera-Gray (2017, 73) huomauttaa, että verkkohäirintään reagoiminen ja sen riskien hallinta vaatii tutkijoilta merkittävästi työtä, jota ei tavallisesti oteta huomioon. Omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtiminen vie paljon ylimääräistä aikaa ja energiaa, joka on pois varsinaisesta tutkimustyöstä. Häirinnän kohtaaminen saattaa johtaa myös itsesensuuriin ja oman julkisen toiminnan rajoittamiseen. Verkkohäirintää kohdannut saattaa esimerkiksi

⁴¹ Raatikainen, Panu, "Vihapostia filosofille". *Politiikasta* 10.1.2019. <https://politiikasta.fi/vihapostia-filosofille/>
Silvennoinen, Oula, "Kun historioitsija kohtaa vihaa". *Politiikasta* 10.1.2019. <https://politiikasta.fi/kun-historioitsija-kohtaa-vihaa/>

Saresma, Tuija, "Naistutkijat netissä nyrkin ja hellan väliin". *Politiikasta* 10.1.2019. <https://politiikasta.fi/naistutkijat-netissa-nyrkin-ja-hellan-valiin/> (kaikkiin viitattu 24.11.2020)

⁴² Kysely tutkijoiden saamasta yleisöpalautteesta. TJNK 2015. https://www.tjnk.fi/sites/tjnk.fi/files/TJNK-kysely-palautteesta_tulosyhteenvedo-22122015.pdf (viitattu 24.11.2020)

vetäytyä kokonaan sosiaalisesta mediasta ja julkisesta keskustelusta. (Veletsianos et al. 2018, 4692.)

Yliopistot eivät aina kykene tukemaan tutkijoita tarvittavalla tavalla ja häirintää kohdanneet ovat joskus kokeneet jäävänsä tilanteen kanssa vaille tukea (ks. esim. Marwick, Blackwell & Lo 2016).⁴³ Akateemisten instituutioiden tulisikin tarjota työntekijöilleen järjestelmällisempää rakenteellista tukea verkkohäirinnän kohtaamiseen. Yliopistot ja tutkijat eivät välttämättä ole valmistautuneita mahdolliseen häirintään ja vihapuheeseen, mikä hankaloittaa tilanteisiin reagoimista. Olisi tärkeää pohtia etukäteen, millaiset tutkimusaiheet ovat tyypillisesti houkutelleet epäasiallista palautetta ja häirintää ja pyrkiä ennakoimaan tilanteita myös tulevaisuuden varalta. Tutkijoita tulisi informoida tarkemmin häiritsevän palautteen mahdollisuudesta ja sen eri muodoista verkossa, erityisesti sosiaalisessa mediassa. Tilanteisiin pitäisi olla olemassa valmiit toimintamallit, jotka ovat kaikkien tiedossa. Tutkijoita tulisi opastaa verkon turvalliseen käyttöön. (Lloro-Bidart 2018, 282; Veletsianos et al. 2018, 4702.) Koska tutkijoita usein kannustetaan ja jopa veloitetaan sosiaalisen median käyttöön työssään, myös ohjeiden ja tukitoimien tulee olla riittäviä. Verkkohäirinnän tavoitteena on usein aiheuttaa tutkijalle mainehaittaa ja kyseenalaistaa tämän ammattitaitoa tai tutkimusaiheiden tärkeyttä. Onkin tärkeää, että tutkijan taustaorganisaatio on tarvittaessa valmis puolustamaan tätä myös julkisesti (Lloro-Bidart 2018, 282).

Useilta yliopistoilta löytyy työntekijöille suunnatut yleisluontoiset ohjeistukset sosiaalisen median työkäyttöön. Helsingin yliopiston some-ohjeistuksista⁴⁴ löytyy lyhyesti tietoa verkkohäirinnästä sekä ohjeistus häirintätilanteissa toimimiseen. Ohjeissa on myös neuvottu, kehen uhkaavissa tilanteissa voi olla yhteydessä. Myös esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston⁴⁵ sekä Jyväskylän yliopiston⁴⁶ verkkosivuilta löytyy suosituksia ja ohjeistuksia sosiaalisen median käyttöön. Turun yliopiston sisäisestä intranetistä löytyy ohjeita sosiaalisen median käyttöön sekä häirinnän ja vihapuheen kohtaamiseen ja erilaisissa tilanteissa toimimiseen.⁴⁷ Ohjeet on suunnattu pääasiassa häirintää kokeneille henkilöille, eikä esimerkiksi esihenkilöille ole erillistä ohjeistusta.

Suomalainen Häiritsevä palaute -sivusto⁴⁸ tarjoaa perustietoa ja neuvoja epäasiallista palautetta tai vihapuhetta kohdanneille asiantuntijoille sekä heidän esimiehilleen ja työyhteisöilleen. Sivuston materiaali on tuotettu ”Miten kohdata häiritsevää palautetta työssä? Ratkaisut, toimintatavat ja vastuut” -hankkeessa ja se on tuotettu yhteistyössä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan

⁴³ ks. myös: Huovinen, Annamari, ”Kuka auttaa vihapuheen uhria?”. Poliitikasta 25.9.2018.

<https://politiikasta.fi/kuka-auttaa-vihapuheen-uhria/> (viitattu 25.11.2020)

⁴⁴ <https://www.helsinki.fi/fi/yliopisto/tutustu-helsingin-yliopistoon/helsingin-yliopisto-sosiaalisessa-mediassa/helsingin-yliopiston-some-suositukset#section-88327> (viitattu 10.12.2020)

⁴⁵ <https://wiki.uef.fi/pages/viewpage.action?pageId=36321123> (viitattu 10.12.2020)

⁴⁶ <https://www.jyu.fi/digipalvelut/fi/ohjeet/tietoturva/some> (viitattu 10.12.2020)

⁴⁷ Vastaavanlaisia oppaita löytyy todennäköisesti monista muistakin yliopistoista, mutta ne ovat usein organisaatioiden sisäisiä, eivätkä julkisesti saatavilla.

⁴⁸ <https://www.häiritsevapalaute.fi/> (viitattu 18.11.2020)

(TENK) Vastuullinen tiede -hankkeen kanssa. Sivustolla tarjotaan ohjeita ja vinkkejä häirinnän kohtaamiseen sekä asiantuntijoille itselleen että heidän esimiehilleen ja työyhteisöilleen. Tämän lisäksi sivustolta löytyy perustietoa häirinnän eri muodoista sekä tapauksertomuksia eri alojen asiantuntijoiden ja tutkijoiden kokemasta häirinnästä.

Myös Tieteentekijöiden liitto on julkaissut verkkosivuillaan oppaan häirintätilanteissa menettelyyn.⁴⁹ Ohjeita on kirjoitettu sekä yleisemmin työelämässä kohdattuun häirintään, että erikseen sosiaaliseen mediaan liittyvään häirintään. Kyseessä on lyhyt tiivistelmä pääasiallisista toimista, jotka häirintätilanteessa tulisi muistaa. Sivustolta löytyy tietoa myös verkkohäirinnän yleisimmistä muodoista sekä häirintään liittyvästä lainsäädännöstä. Työnantajille sivusto ei tarjoa erillisiä ohjeita.

Tutkimusjärjestö Data & Society on julkaissut verkkosivuillaan tutkijoille ja heidän instituutioilleen suunnatun oppaan (Marwick, Blackwell & Lo 2016) verkkohäirinnältä suojautumiseen, sekä yliopistoille jaettavan lyhyemmän tietopaketin.⁵⁰ Oppaasta löytyy tietoa häirintätilanteisiin valmistautumiseen ja niihin reagointiin yliopistoille, tiedekunnille, esihenkilöille sekä tutkijoille. Opas tarjoaa ohjeita omien tietojen suojaamiseen verkossa, sekä linkkejä sivustoille, josta voi löytää lisätietoa aiheesta.

⁴⁹ <https://tieteentekijat.fi/tieteentekijan-arki/ohje-hairintatilanteessa/> (viitattu 18.11.2020)

⁵⁰ https://datasociety.net/wp-content/uploads/2016/10/Online_Harassment_Information_Sheet-Oct-2016.pdf (viitattu 18.11.2020)

3. Häirinnän kohtaaminen, ennakointi ja hallinta

3.1. Erilaisia keinoja verkkohäirinnän hallintaan

Häirintää kokeneet reagoivat ja toimivat tilanteissa monin eri tavoin. Se, miten tilanteeseen voi ja kannattaa reagoida, riippuu usein tilanteesta, häirinnän luonteesta ja jatkuvuudesta sekä häirinnän kohteen psyykkisistä voimavaroista.

Häiritsevien kommentojien estäminen tai hiljentäminen on usein toimiva tapa ehkäistä verkkohäirinnän jatkumista tulevaisuudessa, ja sitä käytetäänkin hyvin yleisesti (ks. esim. Chadha et al. 2020, 247, Binns 2017, 10). Myös muunlainen häiritsevien kommenttien ja viestien välttely on yleinen strategia. Monet erityisesti paljon häirintää kokeneet ihmiset kertovat lopettaneensa kommenttien lukemisen kokonaan. Tavallinen tapa on häiritsevien viestien lukemisen ulkoistaminen toiselle henkilölle, kuten läheiselle tai työkaverille. Joskus häiritsevät kommentit saatetaan poistaa saman tien. (Stahel & Schoen 2020, 1854; Binns 2017, 10; Veletsianos et al. 2018, 4698; Reunanen & Harju 2012, 183.) Jatkuvien vihamielisten ja uhkaavien kommenttien lukeminen on henkisesti raskasta ja viestien välttely on joskus välttämätön selviytymisstrategia. Kuitenkin häirinnän estämisen kannalta esimerkiksi kommenttien suoraan poistaminen voi olla ongelmallista, sillä samalla todistusaineisto mahdollista rikosilmoitusta varten katoaa. Häiritsevät yksityisviestit olisi tästä syystä parempi säästää, ja kommentit sosiaalisessa mediassa tallentaa kuvankaappauksina ennen niiden poistamista.

Häirintätapaukset saavat monet kiinnittämään tarkempaa huomiota siihen, millaisia tietoja heistä voi verkosta löytää. Monet pyrkivät poistamaan mahdollisimman paljon verkosta löytyviä henkilökohtaisia tietojaan tai rajaamaan niiden näkyvyyttä. Sosiaalisen median tilien yksityisasetusten tiukentaminen tai joidenkin verkkoalustojen välttely kokonaan ovat yleisiä tapoja, joilla pyritään omien tietojen suojaamiseen. (Binns 2017, 12; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016, 887; Veletsianos et al. 2018, 4698.) Kontaktien rajoittaminen ja omien tietojen salaaminen ovat toimivia keinoja häirinnän

ehkäisemisessä, mutta samalla ne saattavat hankaloittaa esimerkiksi toimittajien työntekoa, kun potentiaalisilla lähteillä ei ole enää mahdollista ottaa yhteyttä suoraan yksittäisiin journalisteihin (Hiltunen 2020, 192). Poliittisessa toiminnassa tällainen toiminta voi myös osoittautua ongelmalliseksi demokratiaan kuuluvan keskusteluyhteyden ylläpitämisen kannalta (Knuutila et al. 2019, 72).

Siinä missä toiset häirinnän seurauksena hiljenevät ja vetäytyvät, toiset reagoivat vastustamalla häirintää yhtä äänekkäämmin. Esimerkiksi Veletsianosin ja muiden (2018, 4699–4700) tutkimuksessa monet haastatelluista tutkijoista kertoivat kieltäytyvänsä sivuuttamasta häirintää. Yhä aktiivisempi osallistuminen keskusteluun ja omien mielipiteiden esiin tuominen sekä pyrkimys dialogiin olivat yleisiä strategioita. Postin ja Kepplingerin (2019, 2428) mukaan vastarinta ja häiritsevien henkilöiden näkyvä vastustaminen on yleinen toimintamalli myös osalle toimittajista.

Tutkimusten mukaan häirinnästä raportointi eteenpäin esimerkiksi sosiaalisen median palveluiden ylläpitäjille tai rikostapauksissa poliisille ei ole kovinkaan yleistä. Binnsin (2017) tutkimuksessa poliisille raportointi oli vähiten käytetty häirinnän hallinnan keino. Löfgren Nilssonin ja Örnebringin (2016) tutkimukseen ruotsalaisten journalistien kokemasta häirinnästä osallistuneista vastaajista noin kolmasosa oli ilmoittanut häirinnästä poliisille. Jotkut pitävät netissä tapahtuvaa häirintää ja vihapuhetta alustalle tyypillisenä ilmiönä, joka ei ole tarpeeksi vakavaa asian viemiseksi eteenpäin (Chadha et al. 2020, 248–249; Lewis, Rowe & Wiper 2017, 1473–1474). Ihmisten käsitykset mahdollisuuksistaan vaikuttaa häirintään saattavat olla huonot ja näin ollen he keskittyvät mieluummin hallitsemaan negatiivisia tunteitaan ja muuttamaan omaa toimintaansa raportoinnin sijaan (Obenmaier, Hobauer & Renemann 2018, 518). Henkilöllä saattaa myös olla valmiiksi negatiivisia kokemuksia häirinnästä raportoinnista (Barton & Storm 2014, 13). Suomessa esimerkiksi monet journalistit ovat kokeneet häirinnästä raportoinnin poliisille turhana, sillä ilmoitukset johtavat harvoin edes esitutkintaan (Trionfi & Luque 2020, 19). Myös sosiaalisen median sivustojen toimet ja tuki häirintätilanteissa koetaan usein liian vähäiseksi, mikä vähentää motivaatiota ilmoittaa tapauksista (Jhaver et al. 2018, 8). Useimmiten tukea ja apua haetaan virallisten kanavien sijaan läheisiltä ja esimerkiksi työkavereilta (Lewis, Rowe & Wiper 2016, 1475). Esimerkiksi monissa suomalaisissa puolueissa on perustettu erilaisia vertaistukiryhmiä häirintää kokeneille henkilöille (Knuutila et al. 2019, 65, 73).

Raportoinnin sijaan monet pyrkivät häirinnän ehkäisemiseksi muuttamaan omaa toimintaansa verkossa. Erityisesti naiset saattavat vältellä tietyistä aiheista puhumista ja miettiä tarkkaan mitä sosiaaliseen mediaan uskaltaa postata (Chadha et al. 2020, 247). Itsesyytökset, oman toiminnan anteeksipyytely ja koetun häirinnän vähättely on myös melko tavallista (Veletsianos et al. 2018, 4701). Jotkut pyrkivät myös sivuuttamaan häirinnän täysin ja kieltämään sen tai sen vaikutukset itseensä (Chadha et al. 2020, 247).

3.2. Oppaita ja ohjeistuksia

Kuten jo aiemmasta, eri alojen ammattilaisten kokemaa häirintää käsittelevästä luvusta kävi ilmi, erilaisia oppaita häirintätilanteissa toimimiseen on kirjoitettu yksilöille melko paljon. Eri alojen ammattilaisten lisäksi netistä löytyy jonkin verran myös yleisemmän tason oppaita ja ohjeistuksia erityisesti siihen, miten hallita dataa ja suojella omia yksityisiä tietoja. Monilla verkon käyttäjillä ei ole tarpeeksi tietoa tai ymmärrystä siitä, millaisia tietoja heistä on mahdollista verkossa kerätä. Eri sivustojen tarkoitus on tarjota helposti lähestyttävää neuvoja, joiden avulla verkon käyttäjät voivat parantaa tietoturvaansa.

Monia sivustoja ylläpitävät erilaiset yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja aktivismiin keskittyvät yhdistykset, yksityishenkilöt ja ryhmät. Erilaisia oppaita ja ohjeistuksia onkin tuotettu paljon erityisesti feministeille ja aktivisteille. Niiden tavoitteita ovat esimerkiksi sanan- ja ilmaisunvapauden puolesta puhuminen, turvallisemman verkkoympäristön edistäminen sekä vihapuheen ja häirinnän kitkeminen. Sivustot ja projektit tarjoavat helposti lähestyttävää ja ymmärrettävää tietoa verkkohäirinnästä, sen luonteesta ja muodoista, sekä ohjeita häirinnän riskien minimointiin ja häirintätilanteissa toimimiseen. Sivustojen tarkoituksena on erityisesti häirinnän ja verkkovihan uhrien tukeminen ja avun tarjoaminen. Seuraavaksi esittelen muutamia eri ryhmille suunnattuja verkkohäirintää käsitteleviä sivustoja. Kattavampi listaus sivustoista löytyy tämän raportin lopusta (liite 1).

Jotkut sivustot tarjoavat myös konkreettista, matalan kynnyksen apua häirintätilanteissa selviämiseen. Esimerkiksi Hollaback!⁵¹ -yhdistyksen verkkohäirinnän kitkemiseen tähtäävän HeartMob-projekti tarjoaa apua ja tukea verkkohäirintää kokeneille ihmisille. Sivustolle voi raportoida omista häirinnän kokemuksistaan, jolloin sivustolle auttajiksi rekisteröityneet henkilöt voivat osoittaa tukensa esimerkiksi kannustavilla viesteillä tai ilmiantamalla häiritseviä viestejä ja henkilöitä sosiaalisessa mediassa. Sivustolta löytyy myös ohjeita oman tietoturvan parantamiseen ja sosiaaliseen mediaan. Someturva -nettisovellus⁵² tarjoaa maksullista apua verkkohäirintätilanteissa. Sovellus tarjoaa turvaoppaita sosiaalisen median suosituimpiin palveluihin. Sovelluksessa voi ilmoittaa anonyymisti erilaisista häirintätilanteista, jonka jälkeen ilmoittaja saa palvelun asiantuntijoiden kirjoittaman ratkaisuehdotuksen. Ratkaisuehdotus sisältää oikeudellisia neuvoja, psykologisen tuen sekä työkaluja tilanteen ratkaisemiseksi.

Toiset sivustot tarjoavat neuvoja häirintätilanteissa toimimiseen sekä tietoa häirinnän eri muodoista ja siitä, miten häirinnän riskejä voidaan minimoida ennakkoon. Crash Override -verkoston verkkosivuilta⁵³ löytyy kattavasti tietoa verkkohäirinnästä ja häirintätilanteissa toimimisesta sekä opastusta oman tietoturvan parantamiseksi. Jacklyn

⁵¹ <https://iheartmob.org/> (viitattu 23.11.2020)

⁵² <https://someturva.fi/> (viitattu 23.11.2020)

⁵³ <http://www.crashoverridenetwork.com/index.html> (viitattu 23.11.2020)

Friedman, Anita Sarkeesian ja Renee Bracey Sherman ovat luoneet erityisesti marginalisoidussa asemassa oleville ihmisille ja ryhmille suunnatun tietoturvaoppaan⁵⁴, josta löytyy lukuisia konkreettisia neuvoja omien tietojen turvaamiseen sekä häirintätilanteissa toimimiseen. PeopleACT -sivusto⁵⁵ tarjoaa niin ikään neuvoja ja ohjeita häirintätilanteista selviämiseen.

Monien oppaiden kohderyhmänä ovat erityisesti sosiaalisen median vaikuttajat ja aktivistit, joiden riski joutua häirinnän kohteeksi on erityisen suuri. Euroopan Unionin naisten oikeuksia ajava etujärjestö European Women's Lobby (EWL) on julkaissut suomeksi työkalupakin⁵⁶ naisiin ja tyttöihin kohdistuvan verkkoväkivallan lopettamiseksi Euroopassa. Julkaisu sisältää politiikkasuosituksia verkkohäirinnän ja -väkivallan ehkäisemiseksi, sekä aktivisteille suunnatun verkkoturvallisuuden työpakin. Työpakista löytyy tietoa yleisimmistä verkkohäirinnän muodoista sekä toimintaohjeita häirintätilanteisiin. Erityisesti aktivisteille suunnattuja ohjeita löytyy myös APC:n (Association for Progressive Communications) verkkosivuilta.⁵⁷

Ei ole olemassa vain yhtä hyväksi havaittua toimintatapaa verkkohäirinnän riskien minimointiin ja hallintaan. Kukin toimii tilanteessa omien voimavarojensa, tunteidensa ja kokemustensa perusteella. Häirintätilanteet voivat olla uhreille hyvinkin kuormittavia ja jopa traumatisoivia, eikä kenenkään tulisi joutua toimimaan tilanteessa yksin. On kuitenkin tärkeää, että ihmiset tietävät, miten omia tietojaan voi suojata ja verkkoa käyttää turvallisesti, miten häirintätilanteissa on mahdollista menetellä ja mistä voi löytää apua. Tämän raportin liitteistä löytyvään listaan (liite 2) on koottu raportissa mainittujen tutkimusten ja ohjeistuksien pohjalta yleisimpiä hyväksi havaittuja ohjeita ja neuvoja häirinnän riskien minimointiin ja häirintätilanteista selviämiseen.

⁵⁴ <https://onlinesafety.feministfrequency.com/en/> (viitattu 23.11.2020)

⁵⁵ <https://mcchr.org/cyber-harassment-survivorskit> (viitattu 23.11.2020)

⁵⁶ https://womenlobby.org/IMG/pdf/hernetherrights_resource_pack_-_finnish.pdf (viitattu 23.11.2020)

⁵⁷ <https://www.apc.org/en/irhr/digital-security-first-aid-kit> (23.11.2020)

4. Työnantajien vastuu häirintätilanteissa

Työnantajilla on lakisääteinen velvollisuus tarkkailla työympäristöä ja työyhteisön tilaa sekä huolehtia työntekijöidensä turvallisuudesta. Työnantajan on tarkkailtava työympäristön ja työskentelytapojen turvallisuutta ja tunnistettava työhön liittyvät vaarat. Näitä vaaroja ovat myös vihapuhe ja häirintä eri muodoissaan. (Knuutila et al. 2019, 10; Oikeusministeriö 2019: Journalistit ja vihapuhe.) Häirintätilanteista ilmoittaminen on työntekijän vastuulla, mutta juridinen vastuu tilanteista kuuluu aina esihenkilölle tai työnantajan edustajalle. Jos työnantaja saa tiedon epäasiallisesta käyttäytymisestä tai henkilöön kohdistuvasta kuormituksesta, on hänen ryhdyttävä toimiin asian selvittämiseksi. Työntekijää ei tule jättää yksin selvittämään ja pohtimaan tilannetta. (Työturvallisuuskeskus 2014: Sosiaalisen median työkäyttö; Häiritsevä palaute [www.sivu](#).) Lainsäädäntö tai työsuojelu- ja turvallisuusohjeet eivät vielä kaikilta osin ota huomioon sosiaalista mediaa työsuojelun näkökulmasta, mutta niihin voidaan tukeutua työpaikan sosiaalisen median käyttöä koskevissa ohjeistuksissa. Sosiaalisen median mahdollisia uhkia ja kuormitustekijöitä tulisi käsitellä osana työpaikan vaarojen arviointia, ja uhan kokemuksista olisi myös tarjottava mahdollisuus keskustella. (Työturvallisuuskeskus 2014: Sosiaalisen median työkäyttö.)

Useissa ammattiryhmissä työnantajat eivät kuitenkaan ole varautuneet vihapuheen ja häirinnän uhkaan (Knuutila et al. 2019, 10). Monissa tutkimuksissa eri alojen työntekijät ovat ilmaisseet jääneensä häirintätilanteissa yksin. Ohjeet ovat saattaneet olla puutteellisia tai puuttua kokonaan. Häirintätilanteista ei aina uskalleta ilmoittaa esihenkilölle tai työnantajalle. Joskus tähän ovat syynä aiemmat huonot kokemukset häirinnän käsittelyssä. Työnantajilta toivotaan usein konkreettisia toimia ja ohjeita häirintätilanteiden ennakointiin ja niiden kanssa toimimiseen. Toisaalta monesti pelkkä tieto työyhteisön tuesta voi riittää. (ks. esim. Trionfi & Luque 2020; Eberspacher 2019; Knuutila et al. 2019; Marwick, Blackwell & Lo 2016.)

Monissa häirinnän ennaltaehkäisyä ja häirintätilanteissa toimimista koskevissa oppaissa yksilövastuu usein korostuu. Oppaita on kuitenkin kirjoitettu myös työnantajien ja esihenkilöiden näkökulmasta, joten työnantajan vastuu häirintätilanteissa tunnistetaan ainakin periaatetasolla.

Työturvallisuuskeskus on laatinut oppaan⁵⁸ sosiaalisen median työkäyttöön työsuojelunäkökulmasta. Oppaasta löytyy ohjeita sosiaalisessa mediassa toimimiseen ja vuorovaikutukseen sekä tietoa sosiaalisen median käyttöön liittyvistä uhista. Oppaassa on myös työnantajille suunnattuja ohjeita sosiaalisen median käytössä ilmeneviin ongelmiin, kuten verkkohäirintään puuttumiseen. Tekstissä käydään lyhyesti työnantajan ja esihenkilön rooleja ja vastuualueita ongelmatilanteissa erityisesti työturvallisuuslain näkökulmasta. Työnantajat on otettu huomioon myös monissa tässä raportissa aiemmin mainituissa, eri ammattiryhmille suunnatuissa oppaissa. Näiden lisäksi ohjeita työnantajille ja esihenkilöille löytyy myös muun muassa Hollaback!⁵⁹ -yhdistyksen verkkohäirinnän kitkemiseen tähtäävän HeartMob-projektin sekä Crash Override⁶⁰ -verkoston verkkosivuilta.

Tämän raportin liitteestä 3 löytyvään tiivistykseen on koottu tutkimusten ja oppaiden pohjalta ohjeita työnantajille ja esihenkilöille työntekijöiden kohtaamaan verkkohäirintään varautumiseen sekä häirintätilanteissa toimimiseen. Ohjeet ovat yleispäteviä ja soveltuvat monien eri alojen toimijoiden tarpeisiin.

⁵⁸ https://ttk.fi/oppaat_ja_ohjeet/digijulkaisut/sosiaalisen_median_tyokaytto_-_tyosuojelunakokulma (viitattu 20.11.2020)

⁵⁹ <https://iheartmob.org/> (viitattu 20.11.2020)

⁶⁰ <http://www.crashoverridenetwork.com/> (viitattu 20.11.2020)

Lähteet

Adams, Catherine 2017. "They Go for Gender First. The nature and effect of sexist abuse of female technology journalists". *Journalism practice* 12:7, 850–69.

Antunovic, Dunja 2019. "‘We Wouldn’t Say It to Their Faces’: Online Harassment, Women Sports Journalists, and Feminism". *Feminist media studies* 19:3, 428–442.

Barboni, Eva et al. 2018. *(Anti)social media. The benefits and pitfalls of digital for female politicians*. Atlanta & BrandsEye. <https://www.atlanta.co/antisocial-media> (viitattu 23.11.2020)

Bardall, Gabrielle 2013. "Gender-Specific Election Violence: The Role of Information and Communication Technologies". *Stability: The International Journal of Security & Development* 2:60, 1–11.

Bardall, Gabrielle 2019. "Symbolic Violence as a Form of Violence against Women in Politics: A Critical Examination". *Revista mexicana de ciencias políticas y sociales* 65:238, 379–389.

Bardall, Gabrielle, Bjarnegård, Elin & Piscopo, Jennifer M 2020. "How is Political Violence Gendered? Disentangling Motives, Forms, and Impacts". *Political Studies* 68:4, 916–935.

Barlow, Charlotte & Awan, Imran 2016. "‘You Need to be Sorted Out with a Knife’: The Attempted Online Silencing of Women and People of Muslim Faith within Academia". *Social media + society* 2:4, 1–11.

Barton, Alana & Storm, Hannah 2014. *Violence and Harassment Against Women in the News Media: A Global Picture*. International Womens Media Foundation & International News Safety Institute. <https://newssafety.org/uploads/IWMF.FINALA.PDF> (viitattu 23.11.2020)

Binns, Amy 2017. "Fair Game? Journalists’ experiences of online abuse". *Journal of Applied Journalism & Media Studies* 6:2, 183-206.

Carter Olson, Candi & LaPoe, Victoria 2018. "Combating the Digital Spiral of Silence: Academic Activists Versus Social Media Trolls." *Mediating Misogyny*. Toim. Jacqueline Ryan Vickery & Tracy Everbach. Cham: Palgrave McMillian

Chadha, Kalyani et al. 2020. "Women's Responses to Online Harassment". *International Journal of Communication* 14/2020, 239–257.

Chen, Gina Masullo et al. 2018. "'You really have to have a Thick Skin': A Cross-Cultural Perspective on how Online Harassment Influences Female Journalists". *Journalism* 21:7, 877–895.

Committee on Standards in Public Life 2017. *Intimidation in Public Life*. United Kingdom: Crown copyright

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/666927/6.3637_CO_v6_061217_Web3.1_2_.pdf (viitattu 23.11.2020)

Cote, Amanda 2017. "'I can Defend Myself.' Women's Strategies for Coping With Harassment While Gaming Online". *Games and Culture* 12:2, 136–155.

Eberspacher, Sarah 2019. "'Delete your account' or deal with it? How news organizations are failing to support female reporters against online harassment". *The Georgetown Journal of Gender and the Law* 21:1, 143–169.

Eckert, Stine 2017. "Fighting for Recognition: Online Abuse of Women Bloggers in Germany, Switzerland, the United Kingdom, and the United States". *New Media & Society* 20:4, 1282–1302.

Everbach, Tracy 2018. "'I Realized It Was About Them ... Not Me': Women Sports Journalists and Harassment." *Mediating Misogyny*. Toim. Jacqueline Ryan Vickery & Tracy Everbach. Cham: Palgrave McMillian.

Ferrier, Michelle 2018. *Attacks and Harassment – The Impact on Female Journalists and Their Reporting*. International Women's Media Foundation & Troll-Busters.com. <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf> (viitattu 23.11.2020)

Fillion, Brigitte 2016. *Sexism, Harassment And Violence Against Women Parliamentarians*. Geneva: Inter-Parliamentary Union. <http://archive.ipu.org/pdf/publications/issuesbrief-e.pdf> (viitattu 23.11.2020)

Fox, Jesse & Tang, Wai Yen 2016. "Women's Experiences with General and Sexual Harassment in Online Video Games: Rumination, Organizational Responsiveness, Withdrawal, and Coping Strategies". *New Media & Society* 19:8, 1290–1307.

Gorrell, Genevieve et al. 2020. "Which Politicians Receive Abuse? Four Factors Illuminated in the UK General Election 2019". *EPJ Data Science* 9:18, 1–20.

Gerrard, Ysabel 2020. "Social media content moderation: six opportunities for feminist intervention". *Feminist Media Studies*, 20:5, 748–751.

Henrichsen, Jennifer, Betz, Michelle & Lisosky, Joanne 2015. *Building digital safety for journalism: A survey of selected issues*. Paris: UNESECO.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232358> (viitattu 23.11.2020)

Hiltunen, Ilmari & Suuronen, Alekski 2019. *Kysely häirinnästä ja painostuksesta ohjelmatyötä tekeville yleläisille - raportti Yleisradion vaikuttamis- ja painostuskyselyn tuloksista*. Helsinki: Yleisradio.

https://solecris.tuni.fi/crisyp/disp/_fi/cr_redir_all/fet/fet/sea?direction=2&id=50977092

(viitattu 23.11.2020)

Hiltunen, Ilmari & Suuronen, Alekski 2020. "Differences Based on Individual- and Organizational-Level Factors in Experiences of External Interference among Finnish Journalists". *Journalism Practice* 1–23.

Hiltunen, Ilmari 2018. "Experiences of External Interference among Finnish Journalists". *Nordicom Review* 40:1, 3–21.

Hiltunen, Ilmari 2020. "Ulkoisen Vaikuttaminen Ja Sen Vastakeinot Suomalaisessa Journalismissa". *Media & Viestintä* 43:3, 176–205.

Illman, Mika 2020. *Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen. Lainsäädännön arviointia*. Valtioneuvoston selvitys 2020:3. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312> (viitattu 17.12.2020)

Jane, Emma 2014a. "'Back to the Kitchen, Cunt': Speaking the Unspeakable about Online Misogyny". *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies* 28:4, 558–70.

Jane, Emma 2014b. "'Your a Ugly, Whorish, Slut. Understanding E-bile'". *Feminist Media Studies* 14:4, 531–546.

Kavanagh, Emma & Brown, Lorraine 2019. "Towards a Research Agenda for Examining Online Gender-Based Violence Against Women Academics". *Journal of Further and Higher Education* 44:10, 1379–1387.

Keipi, Teo et al. 2017. *Online Hate and Harmful Content: Cross-National Perspectives*. London: Routledge.

Korhonen et al. 2016. "Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä". *Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin*. Oikeusministeriön julkaisu 7/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-496-9> (viitattu 23.11.2020)

Knuutila, Alekski & Laaksonen, Salla-Maaria 2020. "Viraali vihaisuus ja tahmea nauru: tunteet ja algoritmit digitaalisessa vaalikampanjoinnissa. *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna

Wass. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:5. Helsinki: Oikeusministeriö.

Knuutila, Aleksii et al. 2019. *Viha Vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161812/57_19_Viha%20valla_ssa_Vihapuheen%20vaikutukset%20_Netti%20.pdf?sequence=8&isAllowed=y (viitattu 23.11.2020)

Krook, Mona Lena 2020. *Violence Against Women in Politics*. Oxford University Press.

Krook, Mona Lena & Sanin, Juliana Restrepo 2019. "The Cost of Doing Politics? Analyzing Violence and Harassment against Female Politicians". *Perspectives on politics* 18:3, 740–755.

Kuperberg, Rebecca 2018. "Intersectional Violence against Women in Politics". *Politics and Gender* 14:4, 685–690.

Lewis, Ruth, Rowe, Michael & Wiper, Clare 2017. "Online Abuse of Feminists as an Emerging Form of Violence Against Women and Girls". *British Journal of Criminology* 57:6, 1462–1481.

Lewis, Seth, Zamith, Rodrigo & Coddington, Mark 2020. "Online Harassment and Its Implications for the Journalist-Audience Relationship". *Digital Journalism* 8:8, 1047–1067.

Lloro-Bidart, Teresa 2018. "An ecofeminist account of cyberbullying: Implications for environmental and social justice scholar-educator-activists". *The Journal of Environmental Education* 49:4, 276–285.

Löfgren Nilsson, Monica & Örnebring, Henrik 2016. "Journalism Under Threat: Intimidation and harassment of Swedish journalists". *Journalism Practice* 10:7, 880–890.

Marwick, Alice, Blackwell, Lindsay & Lo, Katherine 2016. *Best Practices for Conducting Risky Research and Protecting Yourself from Online Harassment (Data & Society Guide)*. New York: Data & Society Research Institute.

<https://datasociety.net/library/best-practices-for-conducting-risky-research/> (viitattu 23.11.2020)

Mijatović, Dunja 2016. *New Challenges to Freedom of Expression: Countering Online Abuse of Female Journalists*. Vienna: Office of the Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE).

<https://www.osce.org/files/f/documents/c/3/220411.pdf> (viitattu 23.11.2020)

Miller, Kaitlin & Lewis, Seth 2020. "Women Broadcast Journalists: Enduring Harassment, Emotional Labor From Viewers". *Media Report to Women* 48:3, 12–19.

Mogensen, Christian & Holding Rand, Stine 2020. *The Angry Internet. A threat to gender equality, democracy & well-being*. Centre for Digital Youth Care.

Mäkinen, Kari 2019. *Sanat ovat tekoja: Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen*. Helsinki: Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2019:23 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-264-7> (viitattu 23.11.2020)

Nadim, Marjan & Fladmoe, Audun 2019. "Silencing Women? Gender and Online Harassment". *Social Science Computer Review (July 30, 2019)*, 1–14.

National Democratic Institute 2016. #NotTheCost. *Stopping Violence Against Women in Politics*. <https://www.ndi.org/sites/default/files/1%20%23NotTheCost%20-%20Call%20to%20Action.pdf> (viitattu 23.11.2020)

Obermaier, Magdalena, Hofbauer, Michaela & Reinemann, Carsten 2018. "Journalists as targets of hate speech. How German journalists perceive the consequences for themselves and how they cope with it". *Studies in Communication and Media*, 7:4, 499–524.

Oikeusministeriö 2019. *Journalistit ja vihapuhe*. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/13949561/Journalistit+ja+vihapuhe/a9dc9f9b-9e4f-0b32-ce98-7bb0e9d4ac51/Journalistit+ja+vihapuhe.pdf> (viitattu 23.11.2020)

O'Regan, Catherine 2018. "Hate Speech Online: An (Intractable) Contemporary Challenge?". *Current Legal Problems*, 71:1, 403–429.

Post, Senja & Kepplinger, Hans Mathias 2019. "Coping with Audience Hostility. How Journalists' Experiences of Audience Hostility Influence Their Editorial Decisions". *Journalism studies* 20:16, 2422–2442.

Pöyhtäri, Reeta, Haara, Paula & Raittila, Pentti 2013. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.

Reporters without borders 2018. *Online Harassment of Journalists – Attack of the Trolls*. https://rsf.org/sites/default/files/rsf_report_on_online_harassment.pdf (viitattu 23.11.2020)

Rauramo, Päivi, Kiiskinen, Janne, Lehtoranta, Harjanne, Kerttuli & Schrooten, Heidi 18.8.2014. *Sosiaalisen median työkäyttö – Työsuojelunäkökulma*. Työturvallisuuskeskus, digijulkaisut.

https://ttk.fi/oppaat_ja_ohjeet/digijulkaisut/sosiaalisen_median_tyokaytto_-_tyosuojelunakokulma (viitattu 23.11.2020)

Reunanen, Esa ja Harju, Auli 2012. *Media iholla: politiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere: Tampere University Press.

Rheault, Ludovic, Rayment, Erica & Musulan, Andreea 2019. "Politicians in the line of fire: Incivility and the treatment of women on social media". *Research and Politics* 6:1, 1–7.

Sobieraj, Sarah 2017. "Bitch, Slut, Skank, Cunt: Patterned Resistance to Women's Visibility in Digital Publics". *Information, Communication & Society*, 21:11, 1700–1714.

Stahel, Lea & Schoen, Constantin 2020. "Female journalists under attack? Explaining gender differences in reactions to audiences' attacks". *New media & Society* 22:10, 1849–1867.

Strandberg, Kim & Borg, Sami 2020. "Internet ja sosiaalinen media osana vaalikampanjaa". *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:5. Helsinki: Oikeusministeriö.

Tandon, Nithi 2015. *Cyber Violence Against Women and Girls – A World-Wide Wakeup Call*. UN Broadband Commission for Digital Development Working Group on Broadband and Gender.

https://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/cyber_violence_gender%20report.pdf?v=1&d=20150924T154259 (viitattu 23.11.2020)

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta 2015. *Kysely tutkijoiden asiantuntijaroolissa saamasta palautteesta*. *Tulosyhteenveto*. https://www.tjnk.fi/sites/tjnk.fi/files/TJNK-kysely-palautteesta_tulosyhteenveto-22122015.pdf (viitattu 23.11.2020)

Trionfi, Barbara & Luque, Javier 2020. *Newsroom best practices for addressing online violence against journalists. Perspectives from Finland, Germany, Poland, Spain and the United Kingdom*. International Press Institute. <https://ipi.media/wp-content/uploads/2019/06/IPI-report-online-harassment-06032019.pdf> (viitattu 23.11.2020)

UN Women 2018. *Violence against women in politics – Expert Group Meeting Report & Recommendations*. <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/ViolenceAgainstWomeninPoliticsReport.pdf> (viitattu 23.11.2020)

Wagner, Angelia 2020. "Tolerating the Trolls? Gendered Perceptions of Online Harassment of Politicians in Canada". *Feminist Media Studies* 8.4.2020, 1–16.

Vainikka, Eliisa et al. 2013. *Twitteriä ja uutispäivittelyä – Toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Waisbord, Silvio 2020. "Mob Censorship: Online Harassment of US Journalists in Times of Digital Hate and Populism". *Digital Journalism* 8:8, 1030–1046.

Van Der Wilk, Adriane 2018. *Cyber violence and hate speech online against women*. European Union: Policy Department for Citizen's Rights and Constitutional Affairs. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf) (viitattu 23.11.2020)

Veletsianos, George et al. 2018. "Women Scholars' Experiences with Online Harassment and Abuse: Self-Protection, Resistance, Acceptance, and Self-Blame". *New Media & Society* 20:12, 4689–4708.

Vera-Gray, F. 2017. "'Talk About a Cunt with Too Much Idle Time': Trolling Feminist Research". *Feminist Review* 115/2017, 61–78.

Wintterlin, Florian et al. 2020. "How to Cope with Dark Participation: Moderation Practices in German Newsrooms". *Digital Journalism* 8:7, 904–924.

Liitteet

Liite 1: Tietoa verkkohäirinnästä – oppaita ja ohjeistuksia

Yleisiä oppaita ja ohjeistuksia

Digital Security First Aid Kit for Human Rights Defenders (Second edition). Association for Progressive Communications. <https://www.apc.org/en/irhr/digital-security-first-aid-kit>

European Women's Lobby 2017. #HerNetHerRights. Työkalupakki naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi Euroopassa. https://womenlobby.org/IMG/pdf/hernetherrights_resource_pack_-_finnish.pdf

Steps Towards Surviving Cyber-Harassment (S-K-I-P-S). PeopleACT. <https://mcchr.org/cyber-harassment-survivorskit>

Rauramo, Päivi, Kiiskinen, Janne, Lehtoranta, Harjanne, Kerttuli & Schrooten, Heidi 18.8.2014. *Sosiaalisen median työkäyttö – Työsuojelunäkökulma*. Työturvallisuuskeskus, digijulkaisut. https://ttk.fi/oppaat_ja_ohjeet/digijulkaisut/sosiaalisen_median_tyokaytto_-_tyosuojelunakokulma

Online Harassment Resources. HeartMob. <https://iheartmob.org/resources>

Oppaita journalisteille

International Press Institute 2020. Protocol for newsrooms to support journalists targeted with online harassment. https://newsrooms-ontheline.ipi.media/wp-content/uploads/2020/02/IPI_newsrooms_protocol_address_online_harassment_ok_022020.pdf

Oikeusministeriö 2019. *Journalistit ja vihapuhe*. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/13949561/Journalistit+ja+vihapuhe/a9dc9f9b-9e4f-0b32-ce98-7bb0e9d4ac51/Journalistit+ja+vihapuhe.pdf>

Online Harassment Field Manual. PEN America. <https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org/>

Digital Safety: Protecting against targeted online attacks. Committee to Protect Journalists 21.5.2020. <https://cpj.org/?p=37654>

Vehkoo, Johanna, "Vihakampanja käynnistyy, toimi näin". *Journalisti* 9.11.2018. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/13/vihakampanja-kyynnistyy-toimi-nin/>

Ylen turvallisemman vuorovaikutuksen ohje. <https://yle.fi/aihe/sivu/yleisradio/ylen-turvallisemman-vuorovaikutuksen-ohje>

<http://www.troll-busters.com/>

Oppaita tutkijoille ja asiantuntijoille

<https://www.hairitsevapalaute.fi/>

Marwick, Alice, Blackwell, Lindsay & Lo, Katherine 2016. *Best Practices for Conducting Risky Research and Protecting Yourself from Online Harassment (Data & Society Guide)*. New York: Data & Society Research Institute. <https://datasociety.net/library/best-practices-for-conducting-risky-research/>

Ohje häirintätilanteessa. Tieteentekijöiden liitto. <https://tieteentekijat.fi/tieteentekijan-arki/ohje-hairintatilanteessa/>

Muita hyödyllisiä sivustoja

Nämä sivustot tarjoavat muun muassa erilaisia tietoturvakkejä ja ohjeita erilaisissa häirintätilanteissa toimimiseen.

<https://onlinesafety.feministfrequency.com/en/>

<http://www.crashoverridenetwork.com/resources.html>

<https://yoursosteam.wordpress.com/digital-hygiene-course/>

<https://hackblossom.org/cybersecurity/>

https://gendersec.tacticaltech.org/wiki/index.php/Complete_manual

https://ourdataourselves.tacticaltech.org/posts/23_guide_social_media/

<https://datadetoxkit.org/en/home>

<https://chayn.gitbook.io/diy-online-safety/>

<https://securityinbox.org/en/>

<https://rorypecktrust.org/freelance-resources/digital-security/>

https://geekfeminism.wikia.org/wiki/Mitigating_internet_trollstorms

<https://www.womensmediacenter.com/speech-project/online-abuse-101>

Liite 2: Ohjeita häirinnän kohteeksi joutuneille

Ohjeistukset on koottu tässä raportissa esiteltyjen tutkimusten ja raporttien sekä eri verkkosivujen tarjoamien oppaiden pohjalta sen mukaan, mitkä keinot ja taktiikat toistuvat hyväksi havaittuina. Ohjeistukset ovat yleisluontoisia ja soveltuvat monille eri kohderyhmille.

Ohjeita häirintätilanteissa toimimiseen ja häirinnän riskien minimointiin

Tunnista tilanne

Häirintätilanteissa on hyvä määritellä, millaisesta häirinnästä on kyse, jotta tilanteisiin voitaisiin reagoida parhaalla mahdollisella tavalla. Onko kyseessä joukkoistettu vihakampanja vai yksittäinen häirikkö? Vaarantaako häirintä yksityisyytesi tai turvallisuutesi? Kohdistuuko häiritsevä palaute työhösi vai sinuun henkilönä? Tutustu yleisimpiin verkkohäirinnän taktiikkoihin.

Älä jää yksin

Häirinnän ja vihapuheen kohteeksi joutuminen voi olla erittäin raskasta. On tärkeää muistaa pyytää tukea, jos koet siihen tarvetta. Häirinnästä on joka tapauksessa hyvä ilmoittaa jollekin luotettavalle henkilölle.

Mikäli häirintä liittyy työhösi, ilmoita asiasta myös esihenkilöllesi. Hänellä on velvollisuus auttaa sinua työhön liittyvissä uhkaavissa tilanteissa.

Jos häiritseviä tai uhkaavia viestejä tulee säännöllisesti, kannattaa pyytää ystävää tai kollegaa seuraamaan tilejasi tai sähköpostiasi puolestasi.

Ota viestit talteen

Tallenna kaikki mahdolliset tapahtumaan liittyvät todisteet. Ota viipymättä näyttökuva kaikista vihapuhetta ja häirintää sisältävästä sisällöstä. Säilytä sähköpostit ja yksityisviestit. Kirjaa ylös myös mahdolliset häiritsevät puhelut. Todistusaineistosta on

hyötyä, mikäli joudut tekemään häirinnästä rikosilmoituksen. Tallenna viestit mieluiten niin, että mukana on aikaleima ja tiedot viestin lähettäjistä.

Jos viestien tallentaminen tuntuu liian raskaalta, pyydä jotakuta läheistäsi tai kollegaasi auttamaan.

Ilmianna ja estä kirjoittaja.

Sosiaalisen median alustat tarjoavat mahdollisuuden ilmiantaa häiritsevästi käyttäytyvät profiilit. Kun olet ottanut häiritsevät viestit talteen, vaadi sivuston ylläpitäjältä niiden poistamista.

Ilmiantamisen lisäksi häiritsevät tilit kannattaa estää. Estämisen jälkeen häirikkö ei voi enää nähdä profiiliasi tai viestejäsi.

Mieti, kannattaako viesteihin vastata

Viesteihin vastaaminen voi olla hyvä keino vastustaa häirintää. Vastaamista kannattaa kuitenkin punnita tarkkaan, sillä joskus vastaaminen aiheuttaa lisää häiriköintiä. Et ole velvollinen vastaamaan kaikkiin saamiisi viesteihin.

Huolehdi turvallisuudestasi

Omasta tietoturvasta huolehtiminen on tärkeä muistaa.

Varmista, että salasanasi ovat tarpeeksi vahvoja. Älä käytä samaa salasanaa useissa eri palveluissa. Uhkaavissa tilanteissa vaihda salasanat välittömästi.

Kaksivaiheisen tunnistautumisen käyttöönotto eri palveluissa ja sovelluksissa on tehokas tapa ehkäistä tileillesi murtautuminen.

Sulje sijainnin jako sekä älypuhelimestasi että tietokoneestasi. Myös jotkut sosiaalisen median alustat saattavat jakaa sijaintiasi automaattisesti julkaisujesi kautta, joten tämä kannattaa tarkistaa.

Pidä huoli, ettei kukaan pääse käsiksi yksityiseen tietokoneeseesi tai muihin elektroniin välineisiin. Lukitse laitteesi ja ole huolellinen siinä, kenelle annat niihin pääsyn.

Jos epäilet, että puhelimessasi on vakoiluohjelma, älä yritä poistaa sitä itse, vaan toimita laite poliisille tutkittavaksi.

Tarkista, kenellä on pääsy yhteystietoihisi

Onko esimerkiksi henkilökohtainen puhelinnumerosi tai osoitteesi yleisesti saatavilla? Harkitse, miten ja missä jaat yhteystietojasi. Joissain tilanteissa yhteystietojen saatavuutta voi joutua rajoittamaan.

Maistraatin kautta voi tarvittaessa tehdä myös tietojenluovutuskiellon tai turvakiellon.

Tarkista, mitä tietoja sinusta löytyy verkosta

Tarkista sometiliesi yksityisasetukset. Googlaa nimesi ja pyydä tarvittaessa tietojesi poistoa julkisilta sivustoilta ja rekistereistä.

Google Alerts -palvelun kautta voit saada ilmoituksen aina, kun esimerkiksi nimesi, osoitteesi, puhelinnumerosi tai muu haluamasi tieto mainitaan verkossa.

Mieti, mitä jaat sosiaalisessa mediassa ja kenelle

Mieti, mitä sosiaalisen median alustoja käytät mihinkin tarkoitukseen. Henkilökohtaiset sosiaalisen median tilit kannattaa suojata niin, etteivät tuntemattomat pääse näkemään tietojasi ja päivityksiäsi. Työkäyttöön ja muuhun julkiseen kommunikointiin kannattaa tehdä erillinen profiili tai sivu, johon ei jaeta henkilökohtaisia tietoja.

Tee tarvittaessa rikosilmoitus

Jos epäilet tilanteeseen liittyvän rikosta tai sen uhkaa, ole yhteydessä poliisiin.

Muista huolehtia henkisestä hyvinvoinnistasi ja jaksamisestasi

Jos tilanne on liian kuormittava, ota etäisyyttä. Tee asioita, joista nautit. Hae tarvittaessa apua. Muista, ettei häirintä ole koskaan sinun syysi.

Liite 3: Ohjeita työnantajille ja esihenkilöille

Ohjeistukset on koottu tässä raportissa esiteltyjen tutkimusten ja raporttien sekä eri verkkosivujen tarjoamien oppaiden pohjalta sen mukaan, mitkä keinot ja taktiikat toistuvat hyväksi havaittuina. Ohjeistukset ovat yleisluontoisia ja soveltuvat monille eri kohderyhmille.

Häirintään varautuminen

Työnantajalla on lakisääteisiä velvollisuuksia huolehtia työntekijöidensä työturvallisuudesta

Organisaatiossa on pidettävä huoli siitä, että työturvallisuutta koskevat lakisääteiset velvollisuudet hoidetaan asianmukaisesti. Pidä huolta siitä, että esihenkilöt tietävät oman vastuunsa työturvallisuutta koskevien velvoitteiden osalta.

Laatkaa toimintaohjeet häirintätilanteisiin

Organisaatiolla tulisi olla valmiina toimintaohjeet erilaisiin häirintätilanteisiin. Ohjeistus tulisi laatia kunkin työyhteisön erityistarpeet huomioon ottaen. Varmista, että ohjeet ovat ajan tasalla ja kaikkien työntekijöiden helposti saatavilla. Muistuta työntekijöitä ohjeistuksen olemassaolosta säännöllisesti.

On tärkeää, että työntekijät tietävät miten uhkaavissa tilanteissa tulee toimia ja kenelle häirinnästä voi tarvittaessa ilmoittaa. Jotkin tilanteet saattavat olla erityisen arkaluontoisia ja vaatia sensitiivisempää suhtautumista. Erilaisiin häirintätilanteisiin tulee nimetä ja kouluttaa vastuuhenkilöitä.

Työyhteisön ilmapiirin tulisi olla sellainen, että epämukavista tilanteista uskalletaan kertoa. Kannusta työntekijöitä avoimuuteen.

Tarjoo turvallisuuskoulutusta

Tarjoo työntekijöille tietoturva- ja turvallisuuskoulutusta häirinnän ennaltaehkäisemiseksi.

Laatkaa vuorovaikutussuunnitelma sosiaalisessa mediassa työskentelyyn

Työntekijöiden kanssa yhdessä laadittu vuorovaikutussuunnitelma ja -koulutus verkossa toimimiseen on osa häirinnän ennaltaehkäisyä. Miten kritiikkiin vastataan ja kenen vastuulla vastaaminen on? Epäonnistunut kriisiviestintä on uhka koko organisaation maineelle.

Turvaa työntekijöidesi yksityisyys

Millaisia tietoja työntekijästä on mahdollista saada organisaation kautta? Ovatko tiedot välttämättömiä työn kannalta? Älä anna työntekijöidesi henkilökohtaisia tietoja eteenpäin ilman suostumusta.

Häirintätilanteissa toimiminen

Ymmärrä tilanteen vakavuus

Työntekijäsi kohdatessa häirintää, uhkailua tai vihapuhetta verkossa, on tärkeää tehdä selväksi, että ymmärrät tilanteen vakavuuden. Verkkohäirintä on todellinen ongelma, joka saattaa aiheuttaa merkittävää haittaa työntekijälle ja koko organisaatiolle. Älä vähättele työntekijäsi kokemuksia.

Tarjoo tukea

Työntekijän ei pidä jäädä tilanteessa yksin. Kysy miten voit olla tilanteessa avuksi ja mietтикää yhdessä ratkaisuja. Moni saattaa häirintätilanteessa epäillä ja syyttää itseään. Kerro työntekijälle, ettei hän ole tehnyt mitään väärää.

Muistuta työterveydenhuollon mahdollisuudesta

Työntekijää on hyvä muistuttaa työterveydenhuollon ja psykologisen tuen mahdollisuudesta.

Ota selvää tilanteesta

Selvitä mitä on tapahtunut ja mitkä ovat tarvittavat toimenpiteet. Ota selvää ongelman laajuudesta sekä siitä, keitä asia koskee. Minkälaista häirintä on ja kauanko se on jatkunut? Onko henkilökunta perillä siitä, miten tilanteessa voi toimia?

Tee riskiarvio

Tee tilanteesta turvallisuusarvio: Onko työntekijä tai joku muu vaarassa? Liittykö häirintään fyysisen väkivallan uhkaa? Onko olemassa riski, että häirintä siirtyy verkosta tosielämään? Täytyykö tilanteesta ilmoittaa poliisille?

Osoita tukea tarvittaessa myös julkisesti

Joissain tilanteissa työntekijän tukeminen myös julkisesti saattaa olla paikallaan. Keskustele tästä mahdollisuudesta häirintää kokeneen kanssa.

Häirinnän julkinen tuomitseminen ja häirintätilanteisiin puuttuminen näkyvästi voi ehkäistä häirintää tulevaisuudessa. Se myös lisää luottamusta ja osoittaa työntekijälle, että organisaatio seisoo hänen takanaan vaikeissakin tilanteissa.

Pyri varmistamaan, ettei uhrin tarvitse turhaan altistua enemmälle häiritsevälle sisällölle

On tärkeää, että häiritsevät ja vihapuhetta sisältävät kommentit tallennetaan mahdollista rikosilmoitusta varten. Häirinnän kohteelle tällaisen aineiston kerääminen on kuitenkin hyvin kuormittavaa ja vie aikaa varsinaiselta työnteolta. Materiaalin tallentamisessa voivat auttaa sellaiset henkilöt, jotka eivät itse ole häirinnän kohteena. Tällaiset henkilöt on hyvä nimetä jo etukäteen. Tilanteen jatkuessa on hyvä sopia yhdessä, millä tavalla uudet häiritsevät viestit käsitellään.

Rikosepäilyissä ota yhteys poliisiin

Jos epäilette tilanteeseen liittyvän rikosta tai sen uhkaa, olkaa yhteydessä poliisiin. Työnantaja voi myös tehdä rikosilmoituksen työntekijän puolesta, mikäli työntekijä tätä toivoo.